

Matkalla ja mantereella

Kirjoitettu kokemus Antti Hakulinin päiväkirjassa 1899–1900

Henna Rantala

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurihistoria

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Tuntiin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, kulttuurihistoria

Henna Rantala

Matkalla ja mantereella: kirjoitettu kokemus Antti Hakulinin päiväkirjassa 1899–1900

Sivumäärät: 63

Tutkielmani alkuperäislähteenä on Antti Hakulinin päiväkirja, joka sijaitsee Turun siirtolaisinstituutin arkistossa. Antti Hakulin lähti Australiaan vuoden 1899 lopussa, tarkoituksenaan liittyä Matti Kurikan joukkoihin perustamaan sosialistista utopiaa Queenslandiin Australiaan. Päiväkirjasta osa on kirjoitettu laivamatkan aikana, mutta Hakulin jatkoi epäsäännöllisesti kirjoittamista päästyään Australiaan.

Tutkielman kohteena on se, kuinka Hakulin kirjoittaa kokemuksiaan matkalla ja perillä ollessa päiväkirjaan ja se, mistä hän kirjoittaa. Metodologia pohjautuu päiväkirjatutkimuksen ja kokemushistorian tutkimusmetodeihin.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa tutkin päiväkirjaan kirjoitettua matkan kokemusta. Analysoin laivaa kokemuksena ja kokemuksen muokkaajana sekä Hakulinin kokemuksia ympäristöstä. Tutkin myös sitä, kuinka Hakulin on sanoittanut aatteellisuuttaan matkan aikana ja mitkä asiat ovat saaneet hänet siitä kirjoittamaan. Toisessa käsittelyluvussa keskityn aikaan Australiassa ja käsittely on enemmän metodologista. Analysoin ensin sitä, kuinka loppumatkalla Hakulin koki haasteita, joiden kautta lopulta hän pääsi perille. Perillä ollessa keskeinen teema on pettymykset ja toivo. Kolmannen käsittelyluvun viimeisessä alaluvussa pohdin kirjoitetun kokemuksen muutosta matkan ja perillä olon välillä.

Tutkielma nostaa esiin yhden kirjoitetun siirtolaiskokemuksen. Antti Hakulinista ei ole paljon muuta tietoa, jolloin tutkielman keskiössä on nimenomaan hän kirjoittajana ja kokemusten sanoittajana eikä niinkään hänen elämänsä yleisesti.

Avainsanat: kokemushistoria, päiväkirjat, siirtolaisuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset	4
1.2	Alkuperäislähde, lähdetyyppi ja tutkimusmenetelmät	6
1.3	Tutkimuskirjallisuus ja tutkimuskenttä	12
2	Matkalla kohti Australiaa	15
2.1	Laiva kokemuksena ja kokemuksen muokkaajana	15
2.2	Ihailua ja ihmetystä – kokemuksia ympäristöstä	18
2.3	Matkakokemuksesta ponnistava aatteellisuus	25
3	Australian mantereella	34
3.1	Vaikeuksien kautta perille	34
3.2	Toivottomuutta ja toivoa	37
3.3	Kokemuksesta kirjoittamisen muutos	52
4	Lopuksi	59
	Lähteet	61

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

Lukemattomat ihmiset ovat lähteneet kotimaistaan muihin maihin tavoittelemaan jotain erilaista kuin mitä kotimaa voi tarjota. Kotimaan taloudelliset ja sosiaaliset olosuhteet ja väestön kasvu ovat vaikuttaneet lähtöhalukkuuteen, kuten myös kohdemaan tarjoamat paremmat mahdollisuudet ansion ja ylipäättään elämän suhteen. Myös ihmisen omat toiveet, halu seikkailuille ja kotimaassa koetut vaikeudet saattoivat sysätä matkalle.¹ Yksi heistä, jotka jättivät vanhan kotimaan taakseen toiveissaan parempi elämä ja ehkäpä jopa parempi maailma oli Kiiteeltä, Kuopion läänistä kotoisin oleva Antti Hakulin. Hän aloitti vuoden 1899 loppupuolella matkan Suomesta Australiaan, tavoitteenaan liittyä sosialistisen Matti Kurikan joukkoihin. Kurikka halusi perustaa Australian Queenslandiin ihanneyhteiskunnan, jossa ”kapitalismille tulisi kääntää selkä ja perustaa oma utopia kauas Suomen riistäjäluokasta”.² Hakulin kirjoitti päiväkirjaa matkallaan ja vielä perillä Australiassa. Päiväkirjassa Hakulin muun muassa kuvailee ympäristöään, sen herättämiä ajatuksia, tuo ilmi aatteellisuuttaan ja sanoittaa toivon ja pettymyksen kokemuksiaan.

Hakulinin päiväkirja on tutkielmani keskiössä. Tarkastelen sitä päiväkirjatutkimuksen ja yksilön kokemushistorian linssin kautta. Kysyn, miten ja millaista matkakokemusta Hakulin kirjoittaa päiväkirjassa ja mitkä asiat kokemuksiin ovat vaikuttaneet. Tarkastelen muutenkin sitä, miten Hakulin on sanoittanut kokemaansa päiväkirjassaan ja millaisia keinoja hän on siihen käyttänyt. Pohdin lisäksi, miten toivo näkyy Australiassa kirjoitetussa osuudessa, ja miten kirjoitettu kokemus on muuttunut päiväkirjan aikana.

Koska en tiedä Hakulinin taustoista paljoa, en voi suhteuttaa päiväkirjaan kirjoitettua kokemusta hänen muuhun elämäänsä. Joitakin asioita Hakulinista voi kuitenkin päätellä päiväkirjan sisällön kautta. Eräässä päiväkirjamerkinnässä Hakulin mainitsee siirtolaisille vapaan matkan ja määrän, jonka valtio on maksanut laivalle.³ Queenslandin osavaltiossa oli käytössä voimaperäinen siirtolaispolitiikka. Queenslandin hallitus kustansi sopivina pidetyille siirtolaisille laivamatkan Lontoosta Australiaan. Perillä oli myös halpaa viljelysmaata.⁴ Jotta siirtolainen saisi Queenslandin hallituksen tarjoaman ilmaisen matkan, täytyi tiettyjen kriteerien kuitenkin

¹ Koivukangas 2008, 520.

² Peltoniemi 2024, 81–82.

³ Antti Hakulinin päiväkirja (47)

⁴ Heimo 2022, 164, Koivukangas 1998, 92, Peltoniemi 2024, 86.

täytyä: lähtijän tuli olla 17–35-vuotias, miesten oli oltava maa-, rautatie- tai kivityöläisiä ja naisten taas sopia palvelijattariksi. Perheellisten täytyi tulla koko perheen kanssa, ja alle 12-vuotiaita lapsia sai olla korkeintaan kolme. Lähtijöiden täytyisi oleskella maassa vähintään vuosi. Jos ammattimiehellä oli säästöjä, matka ei olisi ilmainen, koska ammattiliitot Queenslandissa vastustivat sitä, että ulkomaalaisia ammattilaisia tulisi valtaamaan heidän paikkansa paikallisilta työmarkkinoilta. Siirtolaisten toivottiin olevan mieluummin ammattitaidotonta ja raskaisiin töihin valmista työväkeä. Joitakin suomalaisia lähti matkaan kuitenkin myös omilla varoillaan.⁵ Päiväkirjasta päätelen kuitenkin, että Hakulin oli yksi näistä ilmaismatkan saaneista. Tämä sijoittaa hänet edellä mainittuun 17–35 ikävuoden haarukkaan, ja hän saattoi todennäköisesti olla maa-, rautatie- tai kivityöläinen. Muuten tietoja Hakulinin taustasta tulee hyvin vähän päiväkirjassa esille, ja ilmaismatkan ikähaarukkin on hyvin laaja.

Australia alkoi houkuttelemaan siirtolaisia Euroopasta enenemässä määrin, kun vuonna 1851 Victorian siirtokunnasta löytyi kultaa. Kullan perässä lähti Suomestakin joitakin kymmeniä siirtolaisia, ja 1890-luvun alussa Australiassa heitä oli joitakin satoja. 1800-luvun loppupuolella Australiassa oli voimakkaan kasvun aika, ja siirtokunnista etenkin Queenslandissa kasvu näkyi, vaikka ennen tätä Australiaa olikin pahasti koetellut vuonna 1893 alkanut lamakausi. Queenslandissa lama ylipäättään ei kuitenkaan vaikuttanut yhtä vahvasti, ja teiden rakentaminen sekä alati kehittyvä kaivosteollisuus tarjosivat työtä runsaasti. Sokeriruoko oli merkittävä teollisuuskasvi, ja kasvatusalueiden raivaamiseen tarvittiin ahkeria tekijöitä. Siirtolaisia kaivattiin etenkin rakentajiksi, kaivostyöntekijöiksi, viljelijöiksi ja naisista taas haluttiin aviopuolisoja.⁶ Vaikka Australia ei houkutellut suomalaisia siinä määrin, missä esimerkiksi Pohjois-Amerikka, jonkinlainen hieman suurempi innostus muuttoon Australiaan syntyi 1800–1900-lukujen vaihteessa, jolloin Queenslandin alueelle muutti noin 180 suomalaista. Heistä arviolta 78 oli Matti Kurikan seuraajia.⁷ Kurikka valtuutettiin lähtemään Australiaan katsastamaan tilannetta, ja siirtolaisseura Kalevan Kansa syntyi. Kurikka lähti Hangosta kohti Australiaa 8.8.1899.⁸

Työmies julkaisi syksyn mittaan kertomuksia Kurikan matkalta Australiaan sekä Queenslandin viranomaisen mainoksia. Näillä vauhditettiin rekrytointia. Sen lisäksi syksyllä 1899 maaseudullakin kulki rekrytoijia, jotka pyrkivät houkuttelemaan tilattomia lähtemään

⁵ Heimo 2022, 167.

⁶ Heimo 2022, 161–162 ja Koivukangas 1998, 92.

⁷ Heimo 2022, 161.

⁸ Peltoniemi 2024, 86.

siirtolaisiksi. Kaksi edustajaa Queenslandin hallituksesta kävi myös syyskuussa Helsingissä markkinoimassa Queenslandin oivallisuutta siirtolaisille.⁹ Paikallisten sanomalehtien uutisoinnin perusteella suomalaisia pidettiin otollisina siirtolaisina. Heitä pidettiin raittiina ja säästäväisinä, ja maan katsottiin kehittyneen runsaasti vuosisadan aikana. Suomalaisilla nähtiin paikka niiden muiden tahdottujen eurooppalaisten ja pohjoismaalaisten siirtolaisten keskuudessa, ja Kurikan hankkeen toivottiin houkuttelevan lisää suomalaisia lähtemään Australiaan.¹⁰

En voi tietää, kuinka paljon esimerkiksi edellä mainitut rekrytoijat tai Suomen lehdistöön tehdyt kirjoitukset, joissa kerrottiin Australian mahdollisuuksista siirtolaisille, vaikuttivat Hakulinin matkapäätökseen. Hän ei sitä myöskään päiväkirjassa itse kerro. Hän kuitenkin mainitsee Australiaan päästyään Kurikan muutamaan otteeseen, ja päiväkirjasta nousee esille myös Hakulinin sosialistinen, kapitalisminvastainen aatteellisuus, joten selkeästi hänen päämääränään on ollut lähteä osaksi Kurikan tavoittelemaan sosialistista utopiaa. Mahdollisuus paremmasta elämästä ja erilaisessa yhteiskunnassa on selkeästi ollut suuri houkutus myös Hakulinille. Hänen poliittiset mielipiteensä ja aatteellisuutensa kertoo matkalle lähdön syistä ja ne värittävät hänen kokemuksiinsa, mutta täytyy pitää mielessä, että tiettyihin ryhmiinkään kuuluvat ihmiset eivät ole täysin homogeeninen ryhmä.

Tutkielmani olen jakanut kronologisesti. 2. luku keskittyy matkaan kohti Australiaa. Se painottuu enemmän matkan kokemuksiin, mutta esillä on myös aatteellinen ulottuvuus. 3. luku on pääosin Hakulinin ajasta perillä Australiassa. 3. luvussa pohdin, kuinka toivo ja pettymykset näkyvät Hakulinin tekstissä, ja analysoin kirjoituksen muutosta päiväkirjan eri osuuksien välillä. Ympäristökokemus, joka on vahvasti läsnä 2. luvussa, ei ole 3. luvussa esillä paljoa.

1.2 Alkuperäislähde, lähdetyyppi ja tutkimusmenetelmät

Alkuperäislähteenäni on Antti Hakulinin päiväkirja. Se sijaitsee Siirtolaisinstituutin arkistossa Turussa arkistonumerolla 041/1988. Kaikki taustatietoni, jota minulla Hakulinista on, tulee päiväkirjasta ja se vähä, mitä hänen taustoistaan tiedän, on peräisin päiväkirjan parille ensimmäiselle sivulle kirjoitetusta informaatiosta. Ensin on siirtolaisinstituutin lisäämä lappu, jossa kerrotaan Hakulinin kuuluneen Matti Kurikan joukkoihin, ja seuraavalla sivulla on aineiston luovuttajan kirjoittama tieto, jossa hän kertoo Antti Hakulinin olevan Kiteeltä Kuopion

⁹ Heimo 2022, 169.

¹⁰ Peltoniemi 2024, 88, Heimo 2022, 169–170.

läänistä, ja että hän on kuollut Alaskassa tapaturmaisesti. Kyseisen informaation kirjoittaneelle henkilölle päiväkirja on kulkeutunut Hakulinin veljen vaimon kautta. Olen yrittänyt etsiä Hakulinista lisää tietoa itse, esimerkiksi Queenslandin siirtolaisia koskevista arkistoista, mutta en ole onnistunut löytämään mainintoja hänestä mistään.

Päiväkirjan ensimmäinen merkintä on 10.12.1899, kun Orizaba-laiva oli lähtenyt päivää aiemmin Atlantille Plymouthin¹¹ kaupungista päämääränään Australia, ja viimeinen merkintä on Australiasta kaikesta päätellen¹² vuoden 1900 syksyltä. Päiväkirja-aineisto ei ole kovin laaja. Hakulin ei pitänyt päiväkirjaansa päivittäin, eikä usein päivää merkintöjensä. Vain joissain merkinnöissä on päivämäärät. Tämän vuoksi päiväkirjaan viitattaessa en ole voinut käyttää merkintöjen päivämääriä. Olen puhtaaksikirjoittanut päiväkirjan itselleni, jolloin lisäsin itse laskemalla sivunumerot päiväkirjan sivujen perusteella. Ne ovat viitteissä suluissa. Hakulinin käsiala on toisinaan hieman sotkuista, mutta vaihtelee myös päiväkirjan eri osien välillä. Hakulin ei kirjoita kaikkea kielipollisesti täysin oikein, ja esimerkiksi välimerkkejä usein puuttuu, mutta kaikkiaan teksti on melko hyvin kirjoitettua. Myös oikeinkirjoituksessa tapahtuu jonkin verran muutoksia päiväkirjan eri osissa.

Tarkastelen päiväkirjaa pitkälti kokemushistorian linssin kautta. Kokemushistoriassa pääasia ei ole ajatella, kuinka aitoja tai välittömiä lähteet ovat, vaan ”miten kokemukset ovat rakentuneet suhteessa erilaisiin sosiaalisiin, kulttuurisiin ja tilannekohtaisiin vaikutteisiin”¹³. Kokemushistoriassa tutkitaan niin kokemista kuin kokemusta. Kokemuksetkaan eivät synny tyhjiössä, vaan tietoisuus on aina ”esileimautunut”. Ihmiset nojaavat kaikkeen aiemmin kokeemaansa, ja sen avulla ihminen tarkastelee niin nykyhetkeä kuin tulevaisuuttakin. Kokemuksen muotoutumiseen ja siihen, miten koetaan, vaikuttaa esimerkiksi sosiaalinen tausta, elämänsistoria ja tulevaisuudenodotukset. Ne usein ohjaavat ihmistä kokemaan tiettyjen reunaehtojen varassa. Vaikka kokemukset ovat esileimautuneita, muovaavat ne ihmisen aiempia käsityksiä, tosin usein jopa uudetkin kokemukset palautuvat aiemmin kokemaan ja jo valmiina olevaan näkemykseen todellisuudesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että esimerkiksi käännekohtat eivät muuttaisi näkemyksiä, ja näin myös vanhat kokemukset voivat saada uusia sävyjä.

¹¹ Päiväkirjassa Hakulin on kirjoittanut ”Blymouth”. Päättelin sen tarkoittavan Plymouthia.

¹² En tiedä varsinaista päivämäärää, sillä sitä ei ole merkitty. Viimeinen päivämäärätty merkintä on kesäkuulta 1900, ja sen jälkeen joissain merkinnöissä mainitaan kuluneen ainakin 12 viikkoa.

¹³ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”, Viitataan Kivimäen ja Toivon artikkeliin kappaleen nimellä, sillä sähköisessä julkaisussa ei ole sivunumeroita. Näin teen myös koko tutkielman ajan muiden artikkelien kanssa, mikäli niissä ei ole sivunumeroita. Artikkeleiden nimet tai kappaleiden nimet ovat tällöin lainausmerkeissä viitteissä.

Kokemukset ovat asioita, joita tuotetaan, arvioidaan, jaetaan, ilmaistaan ja kontrolloidaan. Historiantutkija voi tarkastella, kuinka kokemukset muuttuvat eri kulttuureissa ja eri aikoina.¹⁴

Kokemus on historian toimijoiden ja rakenteiden eräänlainen välittäjäkategoria. Rakenteet muovaavat toimijuutta, mutta kokemuksen myötä myös toimijoissa on muutosvoimaa rakenteisiin nähden. Kokemus on jatkuva, kommunikatiivinen prosessi.¹⁵ Muisti ja muistot liittyvät olennaisesta kokemukseen, ja niiden raja on toisinaan hieman veteen piirretty. Jos kokemus on prosessi, jonka sisällä elämykset muovautuvat kielellisesti ilmaistaviksi ja jaettaviksi, myös aiemmat kokemukset, eli toisin sanoen muistot niistä, vaikuttavat uusien asioiden kokemiseen.¹⁶ Kokemusrakenteita on esimerkiksi talous, luokka, sukupuoli, perhestatus, tila ja keho ja varallisuus. Kokemusrakenteet eivät ole aivan mustavalkoisia tai yksinkertaisia, vaan ne liittyvät toisiinsa. Rakenteet myös säätelevät kokemista, mutta nämä kokemukset myös säätelevät taas rakennetta. Tässä on huomattavissa jälleen kokemuksen prosessinomaisuus ja muutos.¹⁷ Myös tunteiden ja kokemuksen rajanveto on vaikeaa ja häilyvää.¹⁸

Kokemushistorian mukaan kokemukset ovat historiallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti välitetty ja muodostettu. Kokemukseen liittyvät vahvasti myös erilaiset narratiivit, joiden moniin verkkoihin olemme aina kietoutuneet. Ihmiset voivat myös muodostaa kokemusyhteisöjä, joiden jäsenillä on samanlaisia kokemuksia, joille he ovat antaneet samanlaisia merkityksiä. Sama ihminen kuuluu samaan aikaan moniin kokemusyhteisöihin. Kokemusyhteisöt myös vaikuttavat siihen, kuinka uudet kokemukset kerrostuvat.¹⁹

Tutkimuksessani keskeisenä on myös päiväkirjatutkimus ja sen erityispiirteet. Päiväkirjat ovat myös kokemushistoriaa, mutta päiväkirjatutkimukseen liittyy omanlaisia metodologisia piirteitä. Päiväkirjat lukeutuvat elämänkerronnan (life writing) alle, ja metodologia tarkastelee sitä, mikä päiväkirja oikeastaan on ja millaisia käytäntöjä sen kirjoittamiseen liittyy.²⁰

Päiväkirjoissa kirjoittaja sanoittaa kokemiaan tai tietämiään tapahtumia, mutta hänen tunteensa ja ajatuksensa muokkaavat tätä kerrontaa. Päiväkirjoissa voi nähdä eri aikakerrosten

¹⁴ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”, Kivimäki 2019, 9–10 & 17–18.

¹⁵ Kivimäki 2019, 19.

¹⁶ Kivimäki 2019, 23.

¹⁷ Kivimäki & Toivo 2022, ”Materia ja tila kokemusrakenteina”.

¹⁸ Kivimäki 2019, 25.

¹⁹ Meretoja 2024, ”The History of Experience, Implicit Narratives and a Sense of the Possible”, Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemusyhteisöt ja institutionalisoituminen”.

²⁰ Leskelä-Kärki & Sjö 2022.

välisiä suhteita, kun kirjoitus tapahtuu nykyhetkessä, mutta reflektoi myös menneisyyttä tai suuntaa katseen tulevaan. Päiväkirja on yksityistä mutta samalla yleistä.²¹

Päiväkirja ei ole kovin yksiselitteinen, vaan sen tyyppi vaihtelee paljon. Jotkut kirjoittavat yksityiskohtaisesti, toiset taas tallentavat sivuille erikoisia tapahtumia. Jotkut kirjoittavat säännöllisesti ja toiset epäsäännöllisesti. Toisinaan kirjoitus on spontaania, toisinaan syvään mietittyä. Esimerkiksi Hakulinin päiväkirja vaikuttaa olevan vähän tätä kaikkea. Vaikka päiväkirjaa on usein pidetty jonain hyvin välittömänä ja autenttisenä tekstinä, ei näin aina ole, vaan niitä toisinaan muotoillaan ja korjataan. Päiväkirjojen kirjoittamiseen vaikuttavat myös monet materiaaliset seikat. Myös päiväkirjojen yksityisyydestä on monia kysymyksiä. Toisinaan sitä on selkeästi kirjoitettu jollekin muulle ja asioita on selitetty auki eri tapaa kuin vain itselle selitettäisiin. Aina on kuitenkin muistettava, että viestintä ei voi tapahtua ei-kenellekään olevassa tyhjiössä, vaikka päiväkirja yksityiseksi olisikin tarkoitettu.²² Usein päiväkirjat jaetaan aidosti yksityisiin ja yksityisesti julkisiin päiväkirjoihin. Nämä viittaavat pääasiassa päiväkirjojen lukijasuhteeseen. Kategoriat kehittäneen Lynn Z. Bloomin mukaan aidosti yksityiset päiväkirjat ovat yleensä suppeita muistiinpanoja, jotka eivät avaudu muille kuin kirjoittajalle. Yksityisesti julkiset päiväkirjat taas ovat kuvailevampia, laajempia ja taustoittavampia, siten, että ne saattaisivat aueta muillekin lukijoille. Toisaalta täysin aidon yksityistä päiväkirjaa ei välttämättä ole, koska kommunikaatio ei milloinkaan tapahdu tyhjiössä.²³

Matkapäiväkirjoja voidaan pitää eräänlaisina päiväkirjalajin tienraivaajina.²⁴ Hakulinin päiväkirjaa voisi pitää osittain matkapäiväkirjana. Matkapäiväkirjassa ympäristöä yleensä havainnoidaan enemmän, sillä vieraassa ympäristössä huomio kiinnittyy enemmän aistihavaintoihin.²⁵

Päiväkirjan kohdalla on olennaista ja myös mielekästä pohtia, miksi henkilö päiväkirjaansa kirjoitti, vaikka mitään yhtä oikeaa vastausta ei voikaan tavoittaa. Päiväkirjoja on aina kirjoitettu eri syistä ja usein nämä monitahoiset syyt myös limittyvät yhteen ja kulkevat käsi kädessä yhdessäkin päiväkirjassa. Päiväkirjakirjoittamiset motivaatiot ja muodot saattavat vaihdella myös riippuen esimerkiksi kirjoittajan senhetkisestä tilanteesta elämässä tai kirjoitusajankohdasta. Yksi yleisenä ja usein perimmäisenäkin pidetty syy on dokumentointi. Etenkin

²¹ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja, minuun ja historia”.

²² Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”

²³ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”, *Vatka* 2005, 137–138.

²⁴ *Vatka* 2005, 39.

²⁵ Lahtinen & Larva 2020, ”Konventiot Aistien apuna ja kirjoittamisen rajoina”.

matkapäiväkirjoissa tämä dokumentaarinen havainnointi korostuu. Dokumentaatio antaa mahdollisuuden palata takaisin niihin asioihin, joita on kirjoittanut ylös päiväkirjaan.²⁶ Hakulinin päiväkirjassa tämä dokumentaarisuus ja asioiden havainnointi vaikuttaakin olevan keskiössä etenkin siinä osiossa, joka on kirjoitettu laivamatkan aikana.

Usein arkea mullistavat tapaukset innostivat ihmisiä kirjoittamaan päiväkirjaa, ja matka on ollut yksi tällainen suuri tapahtuma.²⁷ Se on varmasti ollut myös Hakulinille elämän taitekohta, kun vanha, tuttu kotimaa jää taakse ja matka käy kohti uutta maata. En voi olla varma, onko Hakulin aiemmin elämässään kirjoittanut päiväkirjoja tai kuinka ahkera hän on ollut tuottamaan tekstiä, mutta matka on selkeästi toiminut kirjoittamisen inspiraation lähteenä ja ehkä jopa tarkoitusperänä.

Päiväkirja on usein myös itsensä toteuttamisen väline. Päiväkirjan kirjoittaminen voi olla tapa päästää luovuutta valloilleen. Päiväkirjoilla on monia erilaisia funktioita, jotka voivat vaihdella myös samassa päiväkirjassa. Niitä ovat esimerkiksi itsetutkiskelu, asioiden jäsentely, itsensä toteuttaminen ja itsestään ja maailmasta huolehtiminen. Dokumentointi on myös yksi yleisimmistä päiväkirjan kirjoittamisen funktioista, ja ollut oikeastaan aina.²⁸

Christa Hämmerle on artikkelissaan ”Diaries” teoksessa *Reading Primary Sources: The Interpretation of Texts from Nineteenth and Twentieth Century History* (2019) antanut ehdotuksia siihen, kuinka päiväkirjoja voi lähestyä historian tulkintoja tehdessä, ja ne tiivistävät monet olennaiset päiväkirjan tutkimuksen pointit. Ensimmäisenä hän ottaa esiin kontekstuaalisuuden tärkeyden. Siihen liittyy niin saatavilla oleva tieto kirjoittajasta kuin ympäröivistä olosuhteista ja yhteiskunnasta. Toisena on lähdekritiikki ja lajiin liittyvät kysymykset. Millainen päiväkirjakirjoittamisen traditio ja kulttuuri oli? Millainen on kirjoittamisen malli, esimerkiksi onko päiväkirja julkaistu vai yksityinen? Kenelle se on? Päiväkirjan materiaaliset tekijät voi myös ottaa tutkittavaksi. Millainen kirja on? Muuttuuko käsiala? Onko päiväkirjassa lisättyjä kommentteja? Mistä nämä kertovat? Kolmantena Hämmerle kehottaa pohtimaan päiväkirjakirjoittamisen funktioita. Mikä motivoi ja kontrolloi kirjoittamista? Muuttuvatko kirjoituksen syyt ajan mittaan? Neljäntenä on tekstuaalinen analyysi, lähiluku. Millaisia tyytlejä, ilmaisuja, metaforia teksti sisältää? Onko merkkejä siitä, että jotain on jätetty pois? Miten tunteita on

²⁶ Hämmerle 2019, 165; Vaska 2005, 75; Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Tyynynaluskirjoista intiimeihin tunnustuksiin – päiväkirjojen historiaa” & ”Päiväkirja lajina”; Kosonen 2020, ”Päiväkirja itsestä ja maailmasta huolehtimisen välineenä”.

²⁷ Vaska 2005, 40.

²⁸ Vaska 2005, 75, Kosonen 2020, ”Päiväkirja itsestä ja maailmasta huolehtimisen välineenä”.

kuvailtu tai esitetty?²⁹ Kaikki nämä kysymykset tiivistävät monia päiväkirjatutkimuksen lähtökohtia ja aineksia, ja ovat erittäin hyödyllisiä tutkittaessa myös Hakulinin päiväkirjaa, ja ohjaavat minua analyysissäni.

Päiväkirjoja tutkiessa etiikkaa täytyy miettiä aivan erityisesti. Lähtökohtaisesti ajatellaan, että päiväkirjat ovat itselle kirjoitettuja, jolloin niiden lukeminen ja erityisesti sisällön tuominen mahdollisesti laajemmallekin yleisölle tutkimuksen kautta on pohdinnan arvoista. Tutkijoiden piirissä on ollut paljon keskustelua siitä, millä oikeutuksella henkilökohtaista omaelämäkerrallista aineistoa luetaan. Yhtenä perustana tutkijan etiikalle onkin se, millaista tutkittu päiväkirja-aineisto on. Onko se yksityisomistuksessa tai julkaistua ja editoitua? Kuinka suuri ajallinen etäisyys päiväkirjaan on? Missä roolissa päiväkirja tutkimuksessa on; onko se osa laajempaa aineistokokonaisuutta vai tutkimuksen keskiö?

Mikäli päiväkirjan on katsottu olevan tarkoitettu tallettavaksi tuleville sukupolville, voidaan se nähdä oikeutuksena sen lukemiselle ja tutkimiselle. Hakulinin kohdalla päiväkirja vaikuttaisi olevan tarkoitettu myös muiden luettavaksi, kuten tulen käsittelyluvuissa osoittamaan. Tämä ei kuitenkaan poista eettistä pohdintaa harteiltani tutkijana, sillä tämä ei selvennä kysymystä siitä, kenelle hän on sen tarkoittanut, jolloin tutkijana voin silti toimii ikään kuin ”tirkistelijänä”. Päiväkirjan on lähettänyt Siirtolaisinstituuttiin tallettavaksi henkilö, joka ei ole hän itse. Katson tämän kuitenkin vaikuttavan Hakulinin päiväkirjan yksityisyyteen osaltaan, sillä hän ei kuitenkaan ole ajatellut kirjoittavansa vain itselleen.³⁰

Hakulinin päiväkirja on tutkimukseni keskiössä, ja tulkiten hänen kirjoituksiaan. Tässä esiin nousevat myös kysymykset valta-asemastani tutkijana. Tutkija päättää aina, mitä nostaa esiin ja miten esittää asioita, ja täten minun täytyy harjoittaa tutkijalta vaadittua itsereflektiota. Tutkija tekee aina tietoisia valintoja siitä, mitä nostaa keskiöön, ja koko kuvaa lähteestä ei koskaan voi täysin antaa. Joku toinen saattaisi tehdä erilaisia tulkintoja tai nostaa aivan eri asioita esille ja keskeiseksi tutkimuksessa. Olen kuitenkin pyrkinyt mahdollisimman hyvin tuomaan esille kompastuskohdat tulkinnoissani ja sen, että en voi tutkijana tietää, mitä on jätetty kirjoittamatta. Tämä liittyy itsereflektioon ja täten tutkimuksen eettisyyteen.³¹

En myöskään päätenyt anonymisoimaan Hakulinin nimeä. Hän ei ole omaa nimeään maininnut päiväkirjassa, mikä sai minut tätä hieman epäroimään, etenkin yhdistettynä hänen

²⁹ Hämmerle 2019, 175–176.

³⁰ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirjatutkimuksen etiikka”.

³¹ Ibid.

päiväkirjansa yksityisesti julkiseen luonteeseen. Olisiko hän halunnut jäädä nimettömäksi? Päätin kuitenkin kertoa hänen nimensä osittain ajallisen etäisyyden vuoksi ja osittain siksi, että halusin tällä tavalla antaa hänelle roolin ja tunnustusta, kun tutkimukseni keskiössä on nimenomaan hän kirjoittajana ja kokijana.

Päiväkirjojen tutkiminen antaa usein mahdollisuuden saada sellaistenkin ihmisten ääni keskiöön, jotka ovat jääneet varjoon joko elinaikanaan tai historian tutkimuksessa. Ne laajentamat ymmärrystämme siitä, kuinka moninaisista ja erilaisista tarinoista historia koostuu.³² Hakulinin päiväkirja on yksi esimerkki siirtolaistarina, ja hänkin on osaltaan mukana avartamassa menneisyyden henkilöiden moniäänistä joukkoa.

1.3 Tutkimuskirjallisuus ja tutkimuskenttä

Tutkimukseni sijoittuu monille sellaisille kentille, joissa on tehty tutkimusta pitkään ja paljon sekä erittäin laaja-alaisesti. Se liittyy erityisesti päiväkirjojen ja kokemushistorian tutkimukseen, mutta liittyy myös vahvasti siirtolaisuuteen.

Kokemushistorian ja ylipäätään kulttuurihistorian metodologian kannalta oleellinen teos on *Avaimia menneisyyteen: opas historiantutkimuksen menetelmiin* (2022), ja etenkin Ville Kivimäen ja Raisa Maria Toivon artikkeli ”Kokemuksen historia”. Sen avulla olen päässyt kokemushistorian erilaisiin metodologisiin näkökulmiin ja kysymyksiin. Kivimäki ja Toivo käsittelevät artikkelissaan kokemushistorian päänäkökulmia yleisesti, mikä on auttanut minua syventämään ymmärrystäni siitä, mitä kokemushistoria on ja miten sitä voi tutkia. Artikkelini on antanut minulle myös perustietoa esimerkiksi kokemusyhteisöistä ja kulttuurisista merkityksistä. Etenkin Kivimäen artikkeli ”Reittejä kokemushistoriaan – menneisyyden kokemus yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksessa” kokemushistoriaa käsittelevässä teoksessa *Eletty historia: kokemus näkökulmana menneisyyteen* (2019) on myös tärkeä tutkielmalleni. Kivimäki pureutuu siinäkin kokemushistorian taustoihin ja kokemuksen kerroksellisuuden luonteeseen, ja esimerkiksi muistin, tunteiden ja kokemuksen häilyvään rajaan. Olen myös hyödyntänyt artikkeleita Tampereen yliopiston kokemushistorian tutkimuksen keskukselta. Nämä moninaiset artikkelit käsittelevät kokemushistorian teorian ja metodologian eri osa-alueita ja puolia, kuten kokemusrakenteita, kokemusyhteisöjä, kokemusten narratiiveja ja kokemusten eri

³² Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirjatutkimuksen etiikka”.

kerroksia. Näiden artikkelien kautta olen päässyt pureutumaan niihin erilaisiin kokemushistoriallisiin näkökulmiin, joita olen voinut hyödyntää tutkiessani Hakulinin päiväkirjaa.

Päiväkirjatutkimuksesta olen kokenut erittäin hyödylliseksi Christa Hämmerlen artikkelin ”Diaries” kirjasta *Reading Primary Sources: The Interpretation of Texts From Nineteenth and Twentieth Century History* (2019), Maarit Leskelä-Kärjen ja Karoliina Sjön artikkelin ”Yksilö, elämäkerronta ja kulttuurihistoria” teoksesta *Kulttuurihistorian tutkimus: lähteistä menetelmiin ja tulkintaan* (2022), Miia Vatkan *Suomalaisten salatut elämät: päiväkirjojen ominaispiirteiden tarkastelua* (2005) ja Leskelä-Kärjen, Sjön, Lalun ja Artukan toimittaman teoksen *Päiväkirjojen jäljillä: historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen* (2020). Teoksesta olen erityisen paljon hyödyntänyt Leskelä-Kärjen ja Sjön artikkelia ”Päiväkirja, minuus ja historia”.

Hämmerlen artikkeli on konkretisoinut kysymyksiä ja huomioita, joita päiväkirjaa tulkittaessa tulee kysyä. Olen pitänyt nämä huomiot kontekstualisoinnista, lähdekritiikistä, päiväkirjakirjoittamisen funktioista ja tarkoituksesta ja tekstianalyysistä mielessäni läpi työn. Hämmerle on yleisestikin avannut päiväkirjojen luonnetta lähteenä ja esille nousevia kompastuskohtia. Samankaltaisia asioita ovat myös Leskelä-Kärki ja Sjö artikkeleissaan pohtineet. He ovat valottaneet paljon päiväkirjojen tyypillisiä piirteitä ja päiväkirjoja lajina. He myös avaavat sitä, miten päiväkirjoja voidaan tutkia ja tulkita. He ovat myös avanneet eettisiä kysymyksiä ja sitä, miksi päiväkirjat ovat tärkeä historiantutkimuksen lähde. Teokset ovat tarjonneet minulle vahvoja metodologisia lähtökohtia ja laajentaneet ymmärrystäni päiväkirjoista. Miia Vatkan teos on osoittautunut myös todella hyödylliseksi tutkielmani kannalta. Se kertoo yleisesti päiväkirjojen taustoista lajina, mutta on avannut myös mielenkiintoisia näkökulmia esimerkiksi tekstuaaliseen analyysiin ja siihen, kuinka päiväkirja on kommunikatiivinen ja millainen on kirjoittajan suhde kertojaan, ja millaisia erilaisia funktioita päiväkirjakirjoittamisella on. Olen käyttänyt näitä analysoidessani Hakulinin päiväkirjaa niin tekstillisesti kuin esimerkiksi sitä, millaista narratiivia hän on luonut ja millainen kirjoittaja hän on.

Vaikka en tarkastele Hakulinin kertomusta pelkästään matkan kokemuksen kirjoittamisen kautta, koen, että matkakirjallisuuden tutkimuksesta on hyötyä. Käytän hyödyni esimerkiksi Carl Thompsonin teosta *Travel Writing* (2011) ja Kerryn Goldsworthyn artikkelia ”The Voyage South – Writing Immigration” teoksessa *Text, Theory, Space. Land and History in South Africa and Australia* (1996). Goldworthy käsittelee artikkelissaan 1800-luvun brittiläisten siirtolaisten laivassa kirjoittamia päiväkirjoja ja kirjeitä. Hänen huomionsa

laivamatkustamisen kokemuksista ovat olleet minulle hyödyllisiä pohtiessani Hakulinin kokemusta laivasta tilana. Thompsonin teos taas on yleisemmin avannut matkakirjoittamisen maailmaa ja auttanut minua asettamaan Hakulinin päiväkirjateksti myös osaksi tätä matkakirjoittamisen kontekstia. Matkakirjoittamisen ja matkalla tekstin tuottamisen tulkinnassa minulle ovat olleet hyödyllisiä myös Susanna Lahtisen ja Ritva Larvan artikkeli ”Matkapäiväkirjaa aistien – Maria Graham 1820-luvun Brasiliassa ja Marta Keravuori 1950-luvun Japanissa” ja Emilia Syväsalmen artikkeli ”Kirjoittamisen monet tilat – Mary Chipman Lawrencen päiväkirja valaanpyyntimatkalta 1856–1860” teoksesta *Päiväkirjojen jäljillä: historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen* (2020). Lahtinen ja Larva pohtivat nimenomaan matkapäiväkirjojen luonnetta ja aistien merkityksiä, ja Syväsalmen artikkelissa esille nousee laivamatkustamisen arkisuuden limittyminen matkakirjoittamisen kanssa. Näitä molempia olen voinut peilata Hakulinin kokemuksiin matkasta ja laivasta, ja ne ovat auttaneet minua pohdinnoissani.

Myös Kurikan ja muiden utopistien hankkeita on tutkittu paljon. Kurikasta on kirjoitettu henkilöhistoriallisia teoksia sekä myös osana laajemmin utopiahankkeita koskevassa tutkimuksessa. Tutkimuksessani hyödynnän erityisesti Teuvo Peltoniemen kirjaa *Paratiiseja rakentamassa: suomalaisten utopiyhteisöjen historiaa* (2024) ja Anne Heimon artikkelia ”Sosialistia pyrkimyksiä Etelän ristin alla” kirjasta *Lannistumaton: Matti Kurikan haaveet ja haaksirikot kolmella mantereella* (2022). Ne kertovat hyvin yksityiskohtaisesti ja laajasti Kurikan ja hänen hankkeensa taustoista ja eri vaiheista. En keskity tutkielmassani utopioihin tai suuremmin tähän Kurikan hankkeeseen, mutta teokset tarjoavat tärkeää kontekstia Hakulinin päiväkirjalle. Ne antavat hänen kirjoituksilleen ja ajatuksilleen raameja ja taustaa. Teokset myös kertovat siitä, miten ihmisiä houkuteltiin Suomesta Australiaan ja mitä heille tarjottiin, ja siinäkin mielessä ne ovat olleet erittäin tärkeä osa tutkielmani kontekstia ja pohdintaa. Olen voinut peilata niissä esiin tulleita asioita Hakulinin vaiheisiin Australiassa.

2 Matkalla kohti Australiaa

2.1 Laiva kokemuksena ja kokemuksen muokkaajana

Emilia Syväsalmi kirjoittaa artikkelissaan ”Kirjoittamisen monet tilat – Mary Chipman Lawrencen päiväkirja valaanpyyntimatkalta 1856–1860” (2020), kuinka laiva oli myös koti, jossa valaanpyytäjäluksen kapteenin vaimo Chipman Lawrence eli tylsää arkea. Vaikka Hakulin poikkeaa paljon Chipman Lawrencesta, joka todella asui laivalla pidempään ollessaan miehensä mukana matkalla, vietti Hakulin myös paljon aikaa laivalla, josta lähdettiin maihin vain silloin tällöin. Hakulin kirjoittaa erikseen laivasta eräänlaisella väliotsikolla ”Laivasta vähäsen”³³, ja käyttää yli kaksi sivua ainoastaan laivan kuvailuun.³⁴ Kuten Chipman Lawrence, Hakulin eli ainakin yli kuukauden erittäin rajatussa tilassa, mutta ympärillä avautui myös uudenlainen kokemus: valtameri ja maat, joita katseltiin vain kaukaa tai joissa pysähdyttiin paikaisesti.³⁵ Tila on itsessään omanlainen kokemusrakenteensa, mutta siihen kietoutuu myös muita kokemusrakenteita, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään, kuten luokka, talous, varallisuus, sukupuoli jne. Kokemukset myös muokkaavat tilaa.³⁶

Kerryn Goldsworthy painottaa vuoden 1996 artikkelissaan ”The Voyage South – Writing Immigration”, kuinka laiva on erittäin fyysisesti rajoittava tila. Siirtolaisista tulee eräänlainen eristäytynyt yhdyskuntansa, kun maa jää taakse. Samalla samassa veneessä oleminen, niin kuivainnollisesti kuin kirjaimellisesti, rikkoi tiettyjä rajoja. Luokat pidettiin erillään, mutta samalla laivalla olleita siirtolaisia yhdisti yhteinen matkakokemus ja määränpää.³⁷ Laivamatkustus saattoi luoda yhteisiä kokemuksia sellaisten ihmisten välillä, joilla oli muuten hyvin erilaiset kokemusraamit ja -rakenteet, sillä tila muovautui myös kokemuksen myötä.³⁸ Tämä ei suinkaan tarkoita, että laivamatkustus oli oloiltaan kaikille samanlaista, vaikka Goldsworthy artikkelissaan painottaa luokkien sulautumista yhteen. Jo ihmisen aiemmat kokemukset varmasti värittivät sitä, millaisia odotuksia heillä on ollut ja miten asioihin suhtaudutaan. Ihmisen tietoisuus on aina esileimautunut hänen sosiaalisten taustojensa ja aiemmin elämäkokemuksen myötä.³⁹ Laiva tilana poikkesi myös eri luokkien välillä ja erilaiset kokemukset vaikuttivat

³³ Antti Hakulinin päiväkirja (4) 041/1988, Siirtolaisinstituutti, Turku.

³⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (4–5)

³⁵ Syväsalmi 2020, ”Kirjoittamisen monet tilat – Mary Chipman Lawrencen päiväkirja valaanpyyntimatkalta 1856–1860”, Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”.

³⁶ Kivimäki & Toivo 2022, ”Materia ja tila kokemusrakenteina”.

³⁷ Goldsworthy 1996, 54.

³⁸ Goldsworthy 1996, 54, Kivimäki & Toivo 2022, ”Materia ja tila kokemusrakenteina”.

³⁹ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”, Kivimäki 2019, 17–18.

siihen, miten jokin jaettukin tila voi näyttäytyä erilaisena eri ihmisille⁴⁰. Hakulin kertoo, että jokaiselle luokalle oli omat keittiöt ja ruokahuoneet. Hakulin mainitsee kolmannen luokan matkustajien olleen alimmaisina. Hakulin kuitenkin kirjoittaa, että luokkia oli numerollisesti vain kaksi, mutta ”todellisuudessa” kolme.⁴¹ Kenties osa kakkosluokan matkustajista joutui matkustamaan huonommissa oloissa kuin toiset, vaikka nimellisesti kuuluisivatkin samaan luokkaan, tai kenties oloissa tai kohtelussa oli muuta poikkeavaa. Hakulin ei kuitenkaan avaa asiaa enempää.

Luokka vaikutti myös selkeästi konkreettisesti siihen, kuinka jonkun tilan kokeminen saattoi myös vaihdella samalle ihmiselle. Ylipäätään sama ihminen saattaa kokea saman asian monin eri tavoin samaankin aikaan.⁴² Hakulin kirjoittaa heidän asuneen veden rajassa, jolloin tyynellä säällä ”on ”klasimme vedestä vapaana vaa ku tuulee nii on klasimme veten peitossa”⁴³ Ilmeisesti valoa kuitenkin tuli vuoroin sisälle laivan keikkuessa.⁴⁴ Yhteisiäkin tiloja oli, joka saattoi osaltaan ehkä häivyttää luokkajakoa laivan tilassa. Hakulin kertoo paljon laivan tiloista ja luettelee esimerkiksi pesuhuoneet, "uimahuoneet", lasareetin, apteekin kaupan, postikonttorin, kirkon ja pelihuoneet.⁴⁵ Laiva vaikuttaa eräällä tapaa siis olleen oma pieni yhdyskuntansa, jossa oli monia palveluita, joita voisi odottaa myös vaikka pieneltä kylältä. Hakulin ei kuitenkaan päiväkirjassaan erityisesti kerro näiden huoneiden käytöstä mitään. Se voi kertoa jotain siitä, mitä hän piti itse tärkeänä havainnoitavana tai itselleen merkityksellisenä. Usein muut asiat jäävät pois päiväkirjoista.

Sää vaikutti laivakokemuksiin paljon ja sama tila saatettiin kokea monin eri tavoin sen mukaan. Myrsky aiheutti pahoinvointia ja toisinaan jopa lievää kaaosta. Kokemus myrskystä on selkeästi ollut niin merkittävä, että Hakulin otsikoi kirjoituksensa ”Wälimeren korkeilla aalloilla.”⁴⁶ ja mainitsee vielä päivän: 14.6.1899. Tämä kiinnittää huomion, sillä usein Hakulin ei päivää tekstejään, etenkin, jos laiva ei ole saavuttanut jotain merkittävää paikkaa. Tämä kertoo kokemuksen merkittävydestä. Hän kirjoittaakin lennokkaasti: ”Woi mikä ihmeellinen ilma! Woima on merellä Oih!”⁴⁷. Tällainen myrskyn kokemus oli ilmeisesti Hakulinin

⁴⁰ Kivimäki & Toivo 2022, ”Materia ja tila kokemusrakenteina”.

⁴¹ Antti Hakulinin päiväkirja (4–5)

⁴² Kivimäki & Toivo 2022, ”Kulttuuriset merkitykset ja kokemus tapahtumisena”.

⁴³ Antti Hakulinin päiväkirja (6)

⁴⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (6)

⁴⁵ Antti Hakulinin päiväkirja (5)

⁴⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (6)

⁴⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (6)

ensimmäinen; hän toteaa, ettei hänelle enää ole tuntematonta, mikä myrsky on.⁴⁸ Ajatus myrskystä saattaa muovautua, kun uusi kokemus haastaa totutun, aiemmin jo syntyneen kokemuksen sääilmästä.⁴⁹

Alemmissa laivan kerroksissa aallot löivät ikkunoihin ja tavalliset rutiinit keskeytyivät, kun esimerkiksi ruoka tuotiin umpinaisilla astioilla matkustajille, kun ruokasalia ei voinut käyttää. Myrsky aiheutti myös poikkeavaa äänimaailmaa, kun aalto jysähti päin ikkunaa ja hämmensi nukkujia. Samaiset suuret, Hakulinin hyökylaineiksi kuvailemat aallot heittelivät tavaroita ympäriinsä. Aallot tekivät myös tuhojaan, jotka sitten korjattiin ja Hakulinin kommentoi, ettei se haitannut mitään, kun laineet menivät laivan yli.⁵⁰ Hakulin kommentoikin tässä yhteydessä enemmän sitä, mitä on nähnyt ja kuullut kuin miltä hänestä tuntui, vaikka siitäkin on luetta- vissa viitteitä siitä, miten hän kirjoittaa, sillä tyyli ei ole myöskään vain toteavaa selontekoa. Hän käyttää ilmaisuja, kuten ”oih” ja ”woi” kuvaillessaan myrskyn kokemusta.⁵¹

Laiva on usein ahdas tila. Usein muilta ihmisiltä ei voinut päästä pakoon ja saada omaa kunnon tilaa.⁵² On helppo kuvitella, että laivalta hetkeksi pois pääsy oli helpotus. Kun Hakulin päiväkirjassaan kommentoi tyytymättömyyttä, jota tunsikin, kun luuli ettei laiva pysähdykään kuin jossain ”kaupungin syrjässä”, on vaikea sanoa, oliko tyytymättömyys sitä, että laivasta ei pääsisikään pois jaloittelemaan maan kamaralle vai siksi, että kyseinen kaupunki ”Naappeli” jäisi kokematta.⁵³ Eräässä toisessa kohtaa taas käy melko selväksi, että laiva tosiaan tuntui usein varmaan rajoittavalta, puuduttavalta ja ahtaalta, ja maihin pääsy vapauttavalta vaihtelulta: ”Wielä on kahden vuorokauten matka maihin!! - - Nyt päästään 1 ten tunnin kuluttua sadamaan, kylä on tie kestänykkin kokonaista 10nen vuorokautta ihan jo ikävällä olemme odottaneet [-]”⁵⁴. Merkinnässä Hakulin käyttää huutomerkkejä tehokeinona, ja palaa merkintäänsä heidän pian ollessa satamassa. 10 vuorokauden olo laivalla on saanut hänet odottamaan maihin pääsyä.

Laivassa olo ei ainoastaan vaikuttanut siihen, miten asioita koettiin, vaan siihen, miten ne kirjoitettiin ylös päiväkirjaan. Kirjoittaminen saattoi tapahtua pimeässä tai vaikka aallokoissa keikkuvalla laivalla merisairauden keskellä.⁵⁵ Myös Hakulin kirjoitti tällaisissa oloissa. Erään

⁴⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (9)

⁴⁹ Kivimäki 2019, 9–10.

⁵⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (7, 8)

⁵¹ Antti Hakulinin päiväkirja (7, 8)

⁵² Goldsworthy 1996, 59.

⁵³ Antti Hakulinin päiväkirja (10)

⁵⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (35)

⁵⁵ Goldsworthy 1996, 55.

myrskyn riepoessa laivaa ja kaataessa ihmisiä merisairaina peteihin, hän kirjoittaa, että ei ollut vielä kipeä ja alkoi kirjoittamaan ”kirjettä”⁵⁶ muistikirjaansa.⁵⁷ Kirjoittaminen saattoikin olla osa päivän rutiinia.⁵⁸ Tapahtumien kirjoittaminen ylös saattoi myös olla luovuutta ja kirjallista työskentelyä sekä itsensä tutkimista ja tapahtumien ja itsensä reflektointia. Päiväkirjoilla usein esitettiin omaa minää ja harjoitettiin itseymmärrystä. Päiväkirja saattoi olla myös turvapaikka, joskus esimerkiksi rooleilta ja vaikeilta asioilta, toisinaan vaikkapa tylsyydeltä.⁵⁹ Myrskyn keskellä Hakulin löysi sopivan hetken kirjoittaa kokemastaan ja näkemästään, kun ei itse ollut sairaana, vaikka fyysiset olosuhteet todennäköisesti olivatkin hankalat. Päiväkirja oli myös tapa jäsentää omia kokemuksiaan ja antaa niille kirjallinen merkitys. Kokemukset myös muokkaavat sitä, miten asioista kerrottiin. Oikeastaan kokemus tapahtuukin kielellis-kulttuuristen merkitysjärjestelmien kautta.⁶⁰

Vaikka edellä on tullut ilmi, että esileimautumiset, kuten luokka, vaikuttavat kokemukseen, voitaisiin nähdä, että laivalla matkalla olleet siirtolaiset muodostivat kokemusyhteisön, joka ylitti näitä rajoja. Kokemusyhteisö ei suinkaan tarkoita sitä, että kaikilla siihen kuuluvilla olisi automaattisesti täysin samat kokemukset. Ihminen voi myös kuulua samaan aikaan moneen eri kokemusyhteisöön, ja Hakulinkin varmaan laivalla kuului useampaan, kuten luokkarajat ylittäviin siirtolaisiin, mutta myös suomalaisiin siirtolaisiin, jotka olivat menossa kohti Kurikan sosialistista utopiaa. Nämä kokemusyhteisöt osittain määrittyivät esimerkiksi tulevaisuudenodotuksien perusteella, mutta niissä varmasti syntyi myös uusia odotuksia, jotka taas osaltaan muokkasivat kokemusta.⁶¹

2.2 Ihailua ja ihmetystä – kokemuksia ympäristöstä

Vaikka päiväkirjoja usein pidetään siinä hetkessä syntyneinä ja välittöminä, se ei usein silti pidä paikkaansa. Kirjoittaja saattaa kirjoittaa intuitiivisesti, mutta tuleva päiväkirjamerkintä on kirjoittamishetkellä jo päätetty. Päiväkirjan välittömyys ja suora hetkellisyys on enemmänkin vain illuusio. Kirjoittaja valitsee, mitä kuvailee ja mitä ei, ja päiväkirjan sivuilla ilmaistut tunteet ja kokemukset ovat aina välittyneitä.⁶² Hän noukkii ne asiat, joita pitää merkittävinä ja

⁵⁶ Hakulin viittaa pari kertaa kirjoittamiseensa ja kutsuu sitä kirjeen kirjoittamiseksi muistikirjaan tai muistivihkoon, kts. Antti Hakulinin päiväkirja (67, 37)

⁵⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (7)

⁵⁸ Goldsworthy 1996, 55.

⁵⁹ Vatka 2005, 75, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

⁶⁰ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja, minuus ja historia”, Kivimäki & Toivo 2022, ”Kulttuuriset merkitykset ja kokemus tapahtumisena”.

⁶¹ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”.

⁶² Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina” & ”Päiväkirjatutkimuksen etiikka”, Hämmerle 2019, 165–166.

asettelee ne sellaiseen narratiiviin, jonka haluaa luoda. Tämä pitää paikkansa missä tahansa päiväkirjassa, mutta etenkin matkakirjoituksissa kirjoittaja on altistettu niin monille uusille asioille, että kaikesta ei edes voitaisi kirjoittaa.⁶³ Kuten mitään muutakaan matkakertomusta, Hakulininkaan päiväkirjaa ei voi pitää koko matkaa kattavana tai kaiken huomioineena. Matkakokemus muuttuu matkatekstiksi, jolloin siihen tulee aina jonkinlainen jopa fiktiivinen sävy.⁶⁴ Hakulinin omat kokemukset ja hänen taustansa vaikuttavat siihen, millaisen narratiivin hän on halunnut rakentaa matkasta ja ylipäättään siihen, miten hän on asiat kokenut ja millaisia kokemukset ovat hänen matkakertomukseensa suodattuneet. Se tapa, jolla havaintoja tehdään, jo itsessään muodostuu sen perusteella, mitä hän on aiemmin kokenut ja millaiset taustat hänellä ovat. Joskus jo vakiintunut identiteetti ja jonkin tietyn kokemustavan omaksuminen jopa sulkee pois erilaiset tavat kokea, vaikka käännöskohdat elämässä niitä saattavatkin avata.⁶⁵ Joku toinen matkustaja olisi voinut samallakin matkalla huomioida aivan eri asioita ja kirjoittaa niistä eri tavoin.

Päiväkirjasta olen päätellyt, että matkakokemuksen kirjoittaminen näyttäisi olleen Hakulinille päiväkirjankirjoittamisen pääasiallinen funktio. Hän toisinaan toteaa esimerkiksi viipyneensä jossain poliittisessa asiassa liian pitkään ja jättäneensä jotain havainnoimatta.⁶⁶ Tämän voisi katsoa viittaavan siihen, että hän on halunnut nimenomaan kirjoittaa siitä, mitä on havainnut matkalla, ja se on ehkä ollut kirjoittamisen päätarkoitus tai -motivaattori. Kirjoittaminen keskittyy myös pääasiassa havaintojen kuvailuun, vaikka muitakin asioita joukosta löytyy. Myös se, että Hakulin kirjoitti vähemmän päästyään perille Australiaan, voi olla merkki tästä, vaikka myös tilanteet olivat erilaiset, kun kirjoittamisen tilat muuttuivat.

Suurimmalle osalle ihmisistä näköaisti on dominoivin aisti, jolla kerätään tietoa ympäröivästä maailmasta, etenkin vieraisissa paikoissa. Ympäröivää todellisuutta huomioidaan paljon tarkemmin kuin sellaista, johon on jo totuttu. Uudet aistimukset muokkaavat uudesta paikasta saatua kokemusta. Samalla aiemmat kokemukset myös vaikuttavat siihen, miten uudet asiat aistitaan. Oma elämä, taustat ja esimerkiksi ympäröivä kulttuuri ja arvot vaikuttavat siihen, miten asiat nähdään ja millaisia aistimuksia poimitaan ja mitä tunteita ne herättävät.⁶⁷ Hakulinin päiväkirjassa on korostunut edellä mainittu näköaisti. Haju tulee esille oikeastaan vain

⁶³ Thompson 2011, 27–28.

⁶⁴ Thompson 2011, 27–28.

⁶⁵ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirjatutkimuksen etiikka”, Kivimäki 2019, 9.

⁶⁶ Antti Hakulinin päiväkirja 1899, 29, 041/1988, Siirtolaisinstituutti, Turku.

⁶⁷ Lahtinen & Larva 2020, ”Konventiot aistien apuna ja kirjoittamisen rajoina”, Rossi 2015, 235, 236, Kivimäki & Toivo 2020.

yhdessä kohdassa, jossa hän kuvailee tulivuorta ja toteaa, että paikalla oli myös ”omituista hajuja”.⁶⁸ Muuten Hakulin keskittyy enemmän asioiden visuaaliseen kuvaukseen ja usein myös siihen, mitä ympäristössä tapahtuu. Hän usein myös nostaa esille tunteita, joita jokin paikka herättää.

[–] van tämä jättiläis laivamme ei näytä heikolle, vaikka kaukaa tulevat laineet rientävät voimallisen näköisinä sinertävästä avaruudesta. Kun katselemme ulos etäisyyteen, nii silmiimme pistää lammin jättiläis askeleet, josta minun täytyy näin ensikertalaisena nauttia ihailua! Ne ovat tavallisesti ylängöitä ja syvänteitä.⁶⁹

Näin kirjoittaa Hakulin päiväkirjaansa sen ensimmäisellä sivulla. Merkinnässä Hakulin kertoo suuren laivan vahvuudesta, vaikka aavan meren aallot ovatkin voimakkaita. Hän myös kommentoi ympäristöään, jonkalaista hän on ensikertaa elämässään näkemässä. Hakulin myös kommentoi, kuinka nämä maisemat ovat normaalisti ylänköjä ja syvänteitä, ja nyt poikkeavat siitä. Hän kertookin usein melko eläväisesti ja luovasti siitä, mitä hän näkee. Hän luo mielleyhtymiä eikä kuvaile vain yksinkertaisesti näkymiä. Se, mitä hän havainnoi, herättää usein uutuuden tuomaa ihailua ja ihmetystä. Tätä korostaa varmasti se, että monet paikat ovat sellaisia, joita Hakulin ei varmaan ole elämänsä aikana koskaan aiemmin nähnytään.⁷⁰ Vaikka kokemus vaikuttaisi hänelle täysin uudelta, niin sekin on kuitenkin suodattunut aiempien kokemusten perusteella, ja niiden avulla Hakulin pystyykin uusia havaintoja sanoittamaan.⁷¹ Niin luonto kuin kaupungit saivat Hakulinin kirjaamaan kokemuksiaan niiden ihmeellisyydestä ja toisinaan erikoisuudesta ylös. Kuvaillessaan jotain paikkaa elävästi ja luovasti hän käyttää usein sanoja, jotka tuovat painokkuutta jollekin asialle. Esimerkiksi Napolia lähestyessä hän kirjoittaa: ”[–] lähenimme kaupungin torneja ja muureja jotka kohosivat ylös komeiden loistostaan, ja maesteeitillisyydestään.”⁷² Sanavalinnat nousevat vahvasti esille, luoden mahtipontista kuvaa ympäristöstä, ja saavat lukijan kiinnittämään huomionsa juuri näihin yksityiskohtiin, vaikka ennen sitä Hakulin oli kuvaillut kaupungin ympäristöä enemmän yksitoikkoisesti. Tällaisilla sanavalinnoilla Hakulin voi korostaa niitä asioita, joita on halunnutkin korostaa, ja jotka kenties ovat tehneet häneen suurimman vaikutuksen. Ensikertalaisuuden kokemus ja sen

⁶⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (15)

⁶⁹ Antti Hakulinin päiväkirja (1)

⁷⁰ Lahtinen & Larva 2020, ”Konventiot aistien apuna ja kirjoittamisen rajoina”.

⁷¹ Kivimäki 2019, 9, 17–18.

⁷² Antti Hakulinin päiväkirja (10)

vaikutus siihen, miten Hakulin on ympäristön kokenut, tulee jälleen esille, kun hän kirjoittaa myös heidän katselleen ”outoina ihanteina” ”uutta näköalaa”⁷³

Tällainen kuvailu on melko yleistä Hakulinin teksteissä, ja korostaa myös sitä, että hän ei ole halunnut keskittyä ainoastaan yksitoikkoiseen kuvailuun siitä, mitä on näkynyt, vaan korostaa nimenomaan niitä kokemuksia, joita hänelle on syntynyt. Täten myös kirjallinen luovuus on päässyt esille päiväkirjassa, sekä asioiden ja itsensä reflektio. Toisaalta tämä saa myös kysymään siitä, onko päiväkirja ehkä haluttu kirjoittaa mielenkiintoiseksi luettavaksi myös ulkopuoliselle. Toisaalta viestintä ei koskaan synny tyhjiössä ja päiväkirjaa kirjoitetaan aina jollekin. Vastaanottaja on voinut olla kirjoittaja itse, läheiset tai muuten ulkopuoliset. Se ei aina ole päiväkirjan kielenkään perusteella selvää, sillä päiväkirjat ovat laadultaan aina kommunikatiivisia.⁷⁴

Jokin näky saattoi olla myös niin vaikuttava, että Hakulin koki tarpeen herättää muut katsomaan sitä myös: ”[–] van minä kun näin että tämä kaupunki oli kaunis, menin herättämään tovereita.”⁷⁵ Jokin kauniina pidetty asia nähtiin kokemisen arvoisena, ja kokemus haluttiin myös jakaa yhteisesti tovereiden kanssa. Asiaan voi varmasti myös vaikuttaa se, että usein maisema oli aavaa merta, ja vaihtelu koettiin luultavasti virkistäväksi. Uusien, kauniiden asioiden näkeminen oli varmasti monelle osa matkakokemusta ja sen viehätystä. Kokemusyhteisön konkreettinen merkitys näkyy tässä ja lisäksi yhteisöllisyyttä korostaa se, kuinka usein Hakulin puhuu ”meistä”.⁷⁶ Laivalla ollut yhteisö ja kokemusten jakaminen on ollut merkittävää ja noussut esille päiväkirjassa, mutta toisaalta se voi kertoa siitä, että ympärillä olevat ihmiset ja yhteisöt olivat niin normaali ja luonnollinen asia, että Hakulin automaattisesti kirjoitti ”meistä” sen sijaan, että hän puhuisi vain ”minusta”.

Erikoiset, suuremman vaikutuksen tehneet asiat tallentuvat helpommin päiväkirjan sivuille.⁷⁷ Tällaisia voi olla myös sellaiset asiat, jotka herättävät ihailun sijaan esimerkiksi pelkoa. Kuvaillessaan tulivuoria Hakulin kertoo, että he olivat iloisia, ettei heidän kotinsa olleet kyseisen vuoren juurella. Hän korostaa sitä, kuinka korkeat vuoret peittää pimeys, vaikka päivä olisi kirkas. Kuvaa hän tulivuorta suoraankin kamalaksi näyksi.⁷⁸ Kauheudessaan ja ehkä

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”, *Vatka* 2005, 136, 157.

⁷⁵ Antti Hakulinin päiväkirja (29)

⁷⁶ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”, Kivimäki, Malinen & Vuolanto 2023, ”Communities of Experience”.

⁷⁷ Lahtinen & Larva 2020, *Matkapäiväkirja maailman ja minuuden peilinä*.

⁷⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (14)

pelottavuudessaankin tulivuori oli niin merkittävä näky, että Hakulin kuitenkin siitä kertoi muutaman sivun verran. Yhdessä porukalla näkyä ihmeteltiin – näitä kokemuksia siis muodostettiin myös yhteisesti muiden kanssa. Lopuksi Hakulin vielä toteaa yksinkin ihmetelleensä, että sai niin paljon ”nähdä luonnon deoriiaa”⁷⁹. Tulivuoren näkeminen oli Hakulinille uusi kokemus ja elämys, vaikka siitä olikin sanomalehdestä lukenut⁸⁰, ja kenties odotukset ja kokemus muovautui tämä muistiin jääneen perusteella.⁸¹

Joskus paikat taas tuovat mieleen erilaisia miellelyhtymiä, jotka Hakulin sitten sanoittaa päiväkirjansa sivuille. Esimerkiksi nähdessään Siinain vuoren Hakulin kirjoittaa sen olleen kaikille Raamatusta tuttu. Hän myös kertoo heidän olleen ”nyt jos koskaan” uteliaita ja katselevan ”oikein ahmimalla” vuorta, josta opetuksien mukaan Mooses sai liiton kymmenen käskyä.⁸² Mielikuva vuoresta yhdistyy tässä konkreettisesti aiemmin opittuun kulttuurikokemukseen, ja liittyy myös jaettuun yhteiseen kokemukseen. Uskonnollinen järjestelmä tuottaa kokemuksia, mutta myös muovaa uusia kokemuksia. Hakulinin tapauksessa uskonnon ja aiemman opitun kulttuurin merkitys vaikuttaa siihen, miten hän arvottaa ja katsoo näkemäänsä.⁸³ Myös ollessa Jerusalemiä lähellä Hakulin toteaa olleensa hartaissa ajatuksissa, kun paikka oli niin merkittävä.⁸⁴ Tässä näkyy paljon se, kuinka paljon se kulttuuri ja opetukset, joiden piirissä Hakulin on kasvanut, värittävät uusia kokemuksia ja sitä, miten jokin ympäristössä on nähty ja mitä ajatuksia se on herättänyt. Uskonto liittyi vahvasti kulttuuriin ja täten aiempiin kokemukseroksiin ja siihen kulttuuriin, joka näitä merkityksiä on Hakulinin saanut antamaan havainnoiduille asioille. Vaikka esimerkiksi Marseillen kaupunki on selkeästi uusi paikka Hakulinille, se kuitenkin tuottaa mielikuvia aiempien kokemusten ja sen kulttuurin perusteella, jolle hän on altistunut.⁸⁵ Tämä näkyy konkreettisesti siinä, että hänen mieleensä muistuu esimerkiksi yksi kaupungista kertova runo Ranskan vallankumouksen ajoilta.⁸⁶ Hakulin ei runosta sen enempää kerro, mutta se kuitenkin kertoo elämyksestä, jonka hän on saanut miettiessään kaupunkia. Tulivuorista puhuessaan Hakulin muistelee lukeneensa aiemmin lehdestä tulivuorista.⁸⁷ Aiemmat tiedot ja kokemukset yhdistyvät toiseen, ja vaikuttavat siihen, millaisina ne

⁷⁹ Antti Hakulinin päiväkirja (16)

⁸⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (14)

⁸¹ Kivimäki 2019, 23.

⁸² Antti Hakulinin päiväkirja (30–31)

⁸³ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”.

⁸⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (21)

⁸⁵ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”, Kokko 2019, 118, Rossi 2015, 235.

⁸⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (9)

⁸⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (14)

kuvastuvat päiväkirjassa. Joskus aivan uudet asiat toivat ihmetystä, toisinaan taas ne saattoivat ihmetyttää juuri ajatusyhteyksien kautta.

Myös oma kotimaa ja sen ympäristö toimi vertauksena niille kokemuksille, joita Hakulin matkalla muodostaa. Kirjoittaessaan Malediivien saaristoista Hakulin toteaa, että ”kovin kauniille näyttävät nämäkin, ettei , Suomen rannoilla näe tämmöistä, näköalaa, vaikka sitä kehutaan.”⁸⁸ Hakulin myös vertaa meren tyyneyttä ”kotijärvin pieniin laineisiin”.⁸⁹ Kotimaa antaa kohteen, johon uusia kokemuksia ja aistihavaintoja voi suhteuttaa. Totuttu maisema antaa kokemuksen raamit uudelle: kotimaan elämysmaailma vaikuttaa siihen, millaiset uudet elämykset ovat kaikista vaikuttavimpia ja millaisia merkityksiä niille annetaan. Uudet elämykset muuntuivat näiden merkitystenantojen ja sanoittamisen myötä kokemuksiksi, jotka ehkä helpommin kirjoitettiin ylös tämän uutuuden ja merkityksellisyyden vuoksi.⁹⁰

Kuten mainittu, jokainen kirjoittaja valitsee sen, mitä itse haluaa nostaa esille. Asioita jätetään usein kirjaamatta syystä tai toisesta. Hakulin toisinaan myös mainitsee, että aikoo jättää jonkin asian joko kuvailematta tai jättää sen kuvailun lyhyeen. Hän esimerkiksi kirjoittaa, ettei Ranskan Marseillesta ei jää muistoon kuin kaupungin valot ja ”muutamia paikkoja joita on voitu laivalle nähdä, joista en mainitse mitään”.⁹¹ Ehkä se, että Hakulin silti mainitsee sen, ettei aio mainita näitä paikkoja, kertoo hänen omasta intuitiivisesta ajatuksenvirrastansa, ehkä siitä, että hän jotenkin perustelee sen, miksi kirjoittaa paikasta niin vähän. Sellaiset asiat, jotka eivät näytä herättävän suuria tuntemuksia suuntaan tai toiseen, Hakulin saattaa myös ohittaa. Usein vain erityisinä pidetyt asiat haluttiin kirjottaa muistiin.⁹² Eräässä kohtaa kirjoittaessaan Gibraltarinsalmesta Hakulin käyttää aikaa kallioiden ja tykkien kuvaukseen, joita pitää epämiellyttävinä, ja kuvailee myös ”ihmeen korkeita vuoria”, jonka kaltaisia ei ole koskaan nähnyt, ja siten ne ovat nähtävästi tehneet häneen vaikutuksen. Kaupungista, jota Hakulin ei nimeä, ehkä siksi ettei osaa tai ettei pidä sitä merkittävänä kertoa, hän sanoo ainoastaan ”kaupunki ei ole iso eikä komia”.⁹³ Joskus ympäristön kuvailu taas on enemmän vain sen kertomista, mitä hän on nähnyt, ilman erityistä reflektointia tai koristeellisia, kaunokirjallisia kertomistapoja ja kuvailua.⁹⁴ Kirjoittamisen syy on saattanut saman päiväkirjan sisällä vaihdella, ja

⁸⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (35)

⁸⁹ Antti Hakulinin päiväkirja, (31)

⁹⁰ Rossi 2015, 235, Kivimäki 2019, 9–10, Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”.

⁹¹ Antti Hakulinin päiväkirja (9)

⁹² Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

⁹³ Antti Hakulinin päiväkirja (3)

⁹⁴ kts. esim. Antti Hakulinin päiväkirja (10)

ehkä joskus Hakulin ei ole kokenut näkevänsä olevan niin merkittävää, että haluaisi siitä kertoa kuvailevammin tai luovuuttaan käyttäen.⁹⁵

Silloin tällöin Hakulin kirjoittaa ylös, ettei ole aikoihin nähnyt mitään.⁹⁶ Pelkän aavan meren katselu kävi epäilemättä tylsäksi, ja eräällä sivulla Hakulin kirjoittaakin: ”ihan innostuttaa kun löytyy aavalla ulapalla tämmöinen, Jo tuntu vanhalle etespäin menomme kun ei mitään muutosta tapahtunu näköalala”.⁹⁷ Asiat jäivät kirjoittamatta, sillä mitään sellaista ei näkynyt tai tapahtunut, jota olisi pidetty huomionarvoisena, koska kaikkea ei voida – tai haluta – kirjoittaa ylös.⁹⁸ Kirjoittamatta jättäminenkin on aina tietoinen päätös ja onkin osoitus siitä, että päiväkirjateksti on kuitenkin aina välittynyt sen mukaan, mitä kirjoittaja pitää arvossa, ja mitä hän haluaa kirjoittamaansa narratiiviin nostaa.⁹⁹ Myös joitain sivuja myöhemmin, matkan loppupuolella, Hakulin puhuu melko pitkään siitä, kuinka aurinko paistaa, ja toteaa, että on ollut monta päivää kirjoittamatta ja auringon vain muuttuneen toiselle puolelle.¹⁰⁰ Hakulin itse suoraan sanookin, ettei hänellä ollut väliltä mitään kerrottavaa ja ettei mitään ollut näkynyt ”lentokaloja” ja ”väljiä vesiä” lukuun ottamatta. ”Wettä, vettä, ja taas vettä ja taivaan kansi päämme päällä, ja vanhalta kuuluvat laivan ropellien kohinat”¹⁰¹: niin maisema ympärillä kuin laivan äänimaisema on käynyt jo tutuksi ja yksitoikkoiseksi. Hakulin myös toisinaan kommentoi ympäristön tarkkailuansa tai kirjoittamatta jättämistä, kuten kirjoittaessaan ”olkoon tässä sanottu kylliksi, kun en kykene selvemmillä sanoilla näyttämään [—]”¹⁰² ja ”En nyt tässä enempää ”ihmettele, [—]”¹⁰³. Tätä taas voisi pitää jonkinlaisena reflektointina tai lukijan – kuvitellun tai konkreettisen – puhutteluna, kun kirjoittamatta jättäminen tuodaan esille.

Tämä osoittaa osaltaan myös sen, ettei Hakulinille kirjoittaminen kuitenkaan ollut sellainen päivittäinen rutiini, jollainen se joillekin on, sillä saattoi kulua pitkäkin aika ilman, että hän kirjoitti päiväkirjaansa mitään. Tässä näkyy myös se, kuinka päiväkirja oli luultavasti Hakulinille pääasiassa muistojen ja matkan tallentamista varten, vaikka hän saattoi reflektoida asioita ja kirjoittaa jopa erittäin luovasti. Hän ei kokenut kirjoittamista joka päivä

⁹⁵ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”, Vaska 2005, 75.

⁹⁶ kts. esim. Antti Hakulinin päiväkirja (33, 35)

⁹⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (34)

⁹⁸ Thompson 2011, 27–28.

⁹⁹ Hämmerle 2019, 165–166.

¹⁰⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (45–46)

¹⁰¹ Antti Hakulinin päiväkirja (46)

¹⁰² Antti Hakulinin päiväkirja (21)

¹⁰³ Ibid.

välttämättömäksi. Päiväkirjan kirjoittamisen funktiot ja motiivit saattoivat vaihdella saman päiväkirjankin sisällä, minkä Hakulininkin tekstit osoittavat.¹⁰⁴

2.3 Matkakokemuksesta ponnistava aatteellisuus

Hakulinin päiväkirjassa tulee selkeästi esille hänen aatteellisuutensa, vaikka aatteiden ja poliittisten näkemysten julistaminen ei vaikutta olleen päiväkirjan pidon pääasiallinen funktio. On mielekästä pohtia, kuinka Hakulinin todennäköinen yhteiskuntaluokka työläistäustaisena ja hänen sosialistiset aatteensa ovat tuottaneet niitä kokemusrakenteita, jotka taas vaikuttavat siihen, kuinka Hakulin näkee asioita matkan aikana ja millaisia aatteellisia asioita ne tuovat hänen mieleensä. Ne vaikuttavat myös siihen, millaisina Hakulin on tuonut nämä asiat ja mielipiteet esille päiväkirjassa, ja miten hän niistä kirjoittaa. Myös ne kokemusyhteisöt, joihin Hakulin kuuluu, ovat osallisina siinä, miten hän asiat koki ja kuinka hän niitä ilmaisi kielellisesti.¹⁰⁵

Vaikka olen jakanut Hakulinin aatteellisuuden erilliseksi osaksi tutkielmassani, se nivoutuu hyvin vahvasti yhteen edellä läpikäytyihin asioihin. Päiväkirjassa Hakulinin poliittiset kannanotot ja aatteellisuus tulee usein esille tavalla, joka lukijalle näyttäytyy spontaanilta ja intuitiiviselta, vaikka onkin vaikea sanoa, onko asia aina niin. Usein ne lähtevät liikkeelle jostain havainnoidusta ympäristön asiasta tai tapahtumasta, joka tuottaa jonkinlaisen tunnekokemuksen, jota Hakulin lähtee sanoittamaan päiväkirjaansa.

Se, että Hakulin lähti Suomesta tavoitteenaan liittyä Kurikan joukkoihin suomalaista utopistista siirtolaisyhteiskuntaa asuttamaan, kertoo jo paljon hänen aatteellisuudestaan ja siitä, mikä sai hänet houkutelluksi matkalle. Työmies-lehti, jossa Kurikkakin oli ollut päätoimittajana¹⁰⁶, oli kirjoittanut positiiviseen sävyyn työväen oloista Queenslandissa, jossa oli jonkin aikaa vuonna 1899 vallassa ensimmäinen työväenpuolueen hallitus. Korostettuina esille nousivat työväestön järjestäytyneisyys, työajan lyhyys ja työriitojen sovittelu, ja näyttikin siltä, että Queensland vastaisi niitä ihanteita, joita eurooppalaisella työväestöllä oli tulevaisuudelle. Kurikan mukaan hänen perustamassaan yhteisössä ruokailu, koulutus, hauskanpito ja työt tulisivat olemaan yhteisiä.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Votka 2005, 75, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

¹⁰⁵ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”, ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”.

¹⁰⁶ Heimo 2022, 162.

¹⁰⁷ Peltoniemi 2024, 86.

Ensimmäinen suoranainen aatteellinen kommentti tulee jo aikaisin, päiväkirjan toisella sivulla, kun laiva on Gibraltarin salmessa. Hakulin kirjoittaa sotalaivoista ja linnoituksesta, ja sen yhteydessä hän puhuu ”meistä”, jotka odottavat sellaista aikaa, että sota, meteli ja veriset vaatteet pitäisi polttaa ja kuluttaa tulella.¹⁰⁸ Hän kirjoittaa myös mielipiteensä sodista: ”Minäkin olen yksi niistä, joka en pitä sotia – ainakaan silloin kuin vallasta taistellaan jumalasta riippuvaksi”¹⁰⁹. Tässä Hakulin näyttäisi viittaavan siihen, että ei ajattele, että sodat ovat Jumalan tahto, etenkin, kun kyseessä ovat valtakamppailut. Hakulin tuo täten esille omaa näkemystään sodista ja vallasta. Hän puhuu myös paikan kallioista ja kuvailee niitä, mutta kuvailu saa latautuneen sävyn, kun Hakulin käyttää sellaisia sanoja, kuten ”ihmispedot” ja ”verinäyttämö”. Tykeistä kertoessaan hän toivoo niiden kuolevan ja lahoavan.¹¹⁰

Hakulinin päiväkirjan ehkä pisin aatteellinen purkautuminen lähtee siitä, kun hän kuvailee työmaata, jonka näki. Hän kommentoi, ettei työmaalla näy lainkaan hevosia, muuleja tai härkiä, joita Hakulin on ehkä tottunut näkemään muualla tai jotka hän ajatuksissaan liittää työmaihin.¹¹¹ Sen sijaan työmaalla on kameleita, joiden olosuhteita Hakulin jää pohtimaan. Hän kertoo raskaista kuormista ja kuvailee kameleita ”poloisiksi”¹¹² Hän kiinnittää tästä linsistä myös ympäristöön lisää huomiota, ja toteaa, että mitään kasveja ja ruohoja ei kasva. Huomiota värittää huoli siitä, onko kameleilla ruokaa.¹¹³ Tämä havainto kuitenkin selkeästi yhdistyy Hakulinin mielessä muihin epäoikeudenmukaisuuksiin, joita hän on nähnyt elämässään. Hän toteaa, että turha on kameleita surkutella, sillä Suomessakin hevosia kaltoinkohdellaan. Kamelin näkeminen raskaan kuorman kanssa saattoi olla uusi kokemus, joka vei mielen kotipuolen eläimiin, joista Hakulin toteaa: ”[–] en ole säälinyt niitä jotka minun likelläni eli minun omani olleet ovat”¹¹⁴ Vanha kokemus heijastuu uuteen havaintoon, ja samalla tämä uusi havainto epäilemättä sai Hakulinin reflektoimaan aiempia kokemuksiaan, sillä tekstin perusteella hän kuitenkin hevosia sääli ainakin nyt. Uusi kokemus on saanut Hakulinin reflektoimaan myös jo menneitä, muistoksi muuttuneita kokemuksia ja antamaan niille mielessään uusia merkityksiä. Kokemukset ja muistot limittyvät vahvasti yhteen, ja niiden ero niiden välillä on oikeastaan lähinnä analyttinen. Elämyksillä ja muistoilla on eroa, kuten tapahtuman välittömyys, sen kehollisuus ja kielellinen jäsentymättömyys, ja muisti on taas aina narratiivista.

¹⁰⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (2)

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (3)

¹¹¹ Kivimäki 2019, 9, 17–18, 23.

¹¹² Antti Hakulinin päiväkirja (25)

¹¹³ Antti Hakulinin päiväkirja (25–26)

¹¹⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (27, 041/1988) & Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”.

Kokemus asettuu muiston ja elämyksen väliin, mutta rajanveto on vaikeaa. On kuitenkin selvää, että kokemisella on kommunikatiivinen luonne myös kokijan menneisyyden ja nykyisyyden välillä.¹¹⁵

Hevosten julmista herroista purkautuminen lähtee huono-osaisiin ihmisiin, joihin Hakulin tuntee myös kuuluvansa. Hän kritisoi parempiosaisia ihmisiä, ja käyttää esimerkkinä kysymystä siitä, kumman mieluummin joku ottaisi luokseen: turkki päällä olevan, komealla hevosella tulleen ihmisen vai köyhän, joka tuskin muistaa viimeisintä ateriaansa.¹¹⁶ Hakulin tässä yhteydessä myös puhuttelee lukijaa, todeten, että ”sen saatte itse omantuntonne todistamana päätää. Meikäläiselle se on selvä [–]”¹¹⁷ sekä jatkamalla uudelleen: ”[–] eikö ystäväni ole tunnus-tettava, että rikas saa rikkaalta sen armon [–]”¹¹⁸. Hakulin tekee tekstissä näiden lisäksi jonkinlaisen pyynnön tai jopa julistuksen siitä, kuinka ihmisten tulisi antaa armoa ja sääliä kaikkia eläviä kohtaan, ja kuinka jokainen voi ottaa osaa tähän yhteiseen tavoitteeseen:

Eikös hyvät ystäväni jo ruveta sääliin ja armahtamis toimiin kaikkia kohtaan, varsinkin jotka keuhkoilla hengittävät. Elkäämme ajatelko – näin, minkäs minä alhais arvoinen tavalla tai toisella toisen komennettava sille voin. Kipinasta tuli syttyy, sanotaan, e.s.m. alhaiset niillä hevoisilla enemmän ajaa, ja ruokkii kuin kapitalistit. Siis me voimme, jos tahdomme.¹¹⁹

Näiden perusteella vaikuttaisi siltä, että teksti on tarkoitettu myös muille ja Hakulin haluaa tuoda ajatuksensa ja mielipiteensä näkyviin. Toisaalta tämän jälkeen hän toteaa viipyneensä jo liian pitkään ”kameli ajatuksissa”¹²⁰, minkä vuoksi kertoo ehkä unohtanut katsella ulos, jolloin jotain on saattanut jäädä näkemättä. Tämä puoltaa näkemystäni myös siitä, että matkan ja ympäristön kuvailu oli silti luultavasti Hakulinille kirjoittamisen päätarkoitus. Aatteellisuus vaikuttaisi tulevan enemmän purkautumisen tapaisesti. Päiväkirja on kuitenkin antanut paikan, johon kirjoittaa tällaisia ajatuksia, jotka kenties ovat kuohuttaneet tunteita vahvastikin.

¹¹⁵ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kulttuuriset merkitykset ja kokemus tapahtumisena”, Kivimäki 2019, 19, 22, 23.

¹¹⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (27–28)

¹¹⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (28)

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid.

Sen avulla Hakulin on voinut käydä eräänlaista keskustelua kokemastaan ja sen herättämistä ajatuksista ja tunteista.¹²¹

Laivan saapuessa Ceylonin, nykyisen Sri Lankan, saarelle, muistelee Hakulin kuulleensa siellä olleen joskus ihmissyöjiä, mutta toteaa, ettei tietoa ole varmaa eikä voi sanoa, että sitä tapahtuu. Ihmissyönti kuitenkin luo ilmeisesti Hakulinin mielessä jonkinlaisen yhtymäkohdan siihen epäoikeudenmukaisuuteen, jonka hän näkee Euroopassakin olevan valloillaan. Hän kirjoittaa Euroopassa olevan julmempaa, koska kuvainnollinen ihmissyönti tapahtuu siellä hitaammin ja sitä saavat tehdä vain etuoikeutetut, kun taas fyysisessä ihmissyönnissä ei Hakulinin mielestä sellaisia rajoja ole.¹²² Tässä nousee esille Hakulinin kerronnallisesti hyödyksi käyttämä metaforallisuus, jota hän käyttääkin paljon päiväkirjamerkinnöissään. Hän ottaa myös uskonnollisen näkökulman esille, kun katsoo, että kansalle valehdellaan epäoikeudenmukaisen järjestyksen olevan Jumalan armo tai rangaistus, ja että valtaapitävät pyrkivät pitämään valitukset esivaltaa kohtaan kurissa, sillä köyhyys olisi hyödyksi taivaaseen pääsyssä.¹²³ Hakulin kuitenkin vastustaa tätä ajatusta ja kertoo, ettei pidä sitä Jumalan lakina tai tahtona. ”Ja miksi ei sitte kaikki tahto köyhänä ja sorrettuna olla!”¹²⁴ Hakulinin kiihtymys on luettavissa tästä – tai ainakin se, miten hän on sitä päättänyt ja halunnut paperille sanoittaa.

Uskonto tulee muutenkin useamman kerran esille päiväkirjassa. Hakulin esimerkiksi kertoo olleensa ajatuksissaan, kun Jerusalemi oli lähellä. Päiväkirjan perusteella vaikuttaisi siltä, että Hakulin on uskonnollinen, vaikka toisaalta kritisoikin joitain asioita:

- Ja se „ raamatun kohta että „Moses,, israelilaisten kansa kulki kuivaa maatamyöten
Että Moses, hajotti kepillänsä veden kahteen vastakkaiseen vuorivalliin,, on samaa kun pelottaa pikku lasta „elä itke,, muuten tulee karpänen ja syö sinun,, Jos ei ne kulkenut sen „Suetsin kanavan kautta,, poikki „Cairon eli Aleksa Alexandrian kohtalta,, On se niin suuri valhe kun tämä itse „punanen meri,, van se on mainitsemistani

¹²¹ Votka 2005, 75–76, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

¹²² Antti Hakulinin päiväkirja (35–36)

¹²³ Antti Hakulinin päiväkirja (36)

¹²⁴ Ibid.

paikoista uskottavamasti menny, ja „Farao” osannukkaan samasta kohden niin hukkui „väkinensä.”¹²⁵

Ympäristöään havainnoimalla Hakulin muistelee Raamatun kertomusta, jota ei pidä yhtään realistisena. Hän pitää tarinaa valheena ja yhdistää sen siihen, kuinka lapsia pyritään kaitsemaan kertomalla heille valheita. Ympäristöstään hän on poiminut sellaisia seikkoja, jotka tarjoavat Raamatussa kuvatulle tapahtumalle totuudenmukaisemman mahdollisuuden – tai sitten kertomus on voinut hänestä olla yhtä suuri valhe kuin Punainenmeri. Tällä Hakulin viittaa siihen, että Punainenmeri ei väriltään ole punainen.

Myös ihmiskohtaukset saavat usein Hakulinin sanoittamaan aatteellisuuttaan. Kun laiva pysähtyy ottamaan hiiliä, Hakulin kertoo päiväkirjassaan hiiliä tuovista ihmisistä. Hän toteaa: ”Nämä olivat orjia, voi surkeus, voi vaivaisuus, toisten vajavaisuus siinä, missä toisilla yltäkyllin pitää oleman”¹²⁶. Merkinnässä näkyy pohdinta ihmisten asemien epäoikeudenmukaisuudesta, kun toisilla on liikaa ja toisilla vähän. Satama ei tuntunut tämän vuoksi iloiselta kokemukselta vaan sai Hakulinin sanoittamaan kokemaansa ikävää tunnetta päiväkirjansa sivuille.¹²⁷ Tässäkin kohtaa Hakulin puhuttelee lukijaa, ”hyvää ystävää”¹²⁸. Usein päiväkirjaa on saatettu nimittää ystäväksi – päiväkirja on aina vuoropuhelua ja hyvä ystävä tai rakaspäiväkirja on voinut olla osa tätä ilman tarkoitusta ulkopuolisesta lukijasta.¹²⁹ Hakulinin päiväkirjasta kuitenkin löytyy monia viittauksia siihen, että hän oli todennäköisesti tarkoittanut päiväkirjansa muidenkin luettavaksi, jolloin tämä ”ystävä” tai toisinaan ”ystävät” on saattanut viitata ulkopuolisiin lukijoihin.

Hakulin kertoo laivalle tulleiden ihmisten kerjäävän, mutta poliisien ahdistelevan ”raukkoja” pois laivasta ja lyövän heitä. Hän myös valittelee sitä, kuinka he näyttävät tekevän kovasti töitä ja hänen mielestään riittävästi, mutta kapitalistien mielestä ei.¹³⁰ Hän kuvailee myös ihmisten ulkonäköä, usein hyvin eurosentrisesti ihmetellen. Kun hän merkinnän lopettaa sanomalla, että ”olkoon tässä sanottu kylliksi”¹³¹, koska hän ei koe pystyvänsä selvemmin kertomaan ”näiden veljein ja sisarien”¹³² olemassaolosta, nousee esille jälleen se, kuinka Hakulin vaikuttaa kirjoittavansa myös joku konkreettisesti ulkopuolinen lukija mielessään: ”Luulen

¹²⁵ Antti Hakulin päiväkirja (31)

¹²⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (19)

¹²⁷ kts esim. Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

¹²⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (19)

¹²⁹ Vaska 2005, 137, 158, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

¹³⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (20)

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

tästä jo lukian pääsevän likelle, jos tahtoo kiinnittää huomiotaan – itse vielä paremmin arvostelen näiten todellista olemassa oloja”¹³³. Viimeisen lauseen perusteella vaikuttaisi myös siltä, että kaikki hänen mielipiteensä eivät päiväkirjaan tule kirjoitetuiksi. Tämä on selkeä osoitus siitä, että päiväkirjatekstejä suodatettiin, eikä se kerro kaikista kirjoittajansa kokemuksista tai tunteista.¹³⁴

Hän kauhistelee myös eräässä kaupungissa, kuinka jotkut paikalliset vetävät ihmisiä rattailta, mutta samalla kuitenkin ottaa tähän toimintaan osaa.¹³⁵ Hän kertoo toverinsa huvittuneista sanoista, mutta kirjoittaa sitten, että hänessä heräsi säälin tunne ja hän alkoi pohtimaan, oliko oikein, että he istuivat ”veljeimme kuormana”, kun he kaikki olivat ”sorrettuita kapidaalin orpolapsia”.¹³⁶ Hän näkee saman sorron kokemuksen yhdistävän heitä kaikkia, vaikka katsookin asiaa selkeästi omien lähtökohtiensa kautta eurosentrisestä näkökulmasta.¹³⁷ Samaisessa paikassa hän kertoo nähneensä katujen varsilla nukkuvan ihmisiä aivan alasti ja epämukavissa paikoissa. Hän reflektoi asiaa toteamalla, että se oli vähän outoa, mutta vertaa sitten näkemäänsä Suomen tilanteeseen.¹³⁸ Oma kotimaa antaa selkeästi kokemusraamit Hakulinille, ja hän katsoo tätäkin näkyä sen linssien läpi.¹³⁹ Tilanne poikkeaa huomattavasti siitä, millaista Suomessa on, mutta selkeästi jotain samaa Hakulin siinä näkee ja toteaa, että jos Suomessa olisi yhtä lämmin, niin tilanne olisi sama. Hän korostaa näkemystään asettamalla kysymyksen ”onko kapitalisteilla säälivää sydäntä?”, johon sitten vastaa itse ”ei”. Hän myös perustelee näkemystään sanomalla, että voisi todistaa sen monella eri tapauksella Suomesta.¹⁴⁰ Syvemmälle Hakulin ei siihen kuitenkaan mene, vaan jatkaa sitten aivan muiden asioiden kuvailua, mutta palaa näihin paikallisiin vielä seuraavalla sivulla. Hän kertoo poliisin vievän yhtä heistä putkaan ja pohtii, mitä tuo on tehnyt, ja havainnoi poliisin käyttävän ”raakaa tapaa”.¹⁴¹

Päiväkirjan perusteella Hakulin vaikuttaisi myötätunnosta ja asioiden huomaamisesta huolimatta olevan usein vain sivustakatsoja, vaikka esimerkiksi kärryn kyydissä hän yrittää saada vetäjää hidastamaan – jossa hän tosin epäonnistuu ja vetäjä lähtee juoksemaan lujempaa.¹⁴² Silti passiivisuus toiminnaltaan leimaa hänen päiväkirjatekstejään. Usein hän esimerkiksi

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Hämmerle 2019, 170.

¹³⁵ Antti Hakulinin päiväkirja (37–38)

¹³⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (38)

¹³⁷ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kulttuuriset merkitykset ja kokemus tapahtumisena”.

¹³⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (40)

¹³⁹ Lahtinen & Larva 2020, ”Matkapäiväkirja minuuden peilinä”.

¹⁴⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (40)

¹⁴¹ Antti Hakulinin päiväkirja (41)

¹⁴² Antti Hakulinin päiväkirja (38)

kommentoi ihmisten tulleen kerjäämään ilman, että hän sitä erityisemmin kommentoi. Se on usein lähinnä vain toteamus ja osa kertomusta siitä, mitä on tapahtunut. Toisinaan rahaa heitellään heille, mutta usein Hakulin kuitenkin ilmaisee huvittuneisuutta tavoille, jolla rahaa ja ruokaa yritetään hankkia esimerkiksi juoksemalla laivan vieressä kanavan reunalla tai tekeillä temppuja uudessa:

oikein ylhäällä ne loikki uitessaan, niinkun olisi joku veten asujan ollu, van toiset juoksevat laivan sivuilla. Ei ne saanu laiskana olla, van täyty pitää juoksusta huilta, ja mukkelivat niin omituisella tavalla – että huvitti katsella kuin sirkus tempu!¹⁴³

Eräässä päiväkirjamerkinnässä hän kuitenkin kuvailee aktiivisempaa puuttumista kaltoinkohdaluun, kun kertoo laivamiehen hakanneen erästä hiiliä tuonutta, alastonta miestä hihnalla, jolloin hän otti itse hihnasta kiinni ja lyö itse lyöjää sillä selkään. Hän toteaa, ettei suuresta ihmisjoukosta kukaan kehdannut ojentaa säälivää kättä lyödyille, vaan ihmiset vain katselivat tyynesti.¹⁴⁴ Hakulin ei kuitenkaan sen enempää tästä tapauksesta tai omista toimistaan kerro. Jotkut asiat ovat saattaneet jäädä kirjoittamatta, joten liioja johtopäätöksiä ei toisaalta voida tehdä. Toisaalta kyseinen tapaus omasta aktiivisesta toiminnasta on voitu kirjoittaa muistiin juuri siksi, että se poikkesi yleisestä. Kirjoittajana Hakulin on myös halunnut kuvata itseään tietyllä tavalla, ja muutenkin syystä tai toisesta päiväkirjoihin kirjoitetaan rajallinen määrä asioita, jolloin tutkija joutuu usein päättelemään paljon rivien välistä.¹⁴⁵

On mielenkiintoista pohtia, miksi Hakulin toisinaan sanoittaa esimerkiksi kriittisyyttään ja myötätuntoaan päiväkirjaan ja toisinaan ei. Päiväkirjan kirjoittaja aina valitsee tapahtumat, joista kertoo, mutta myös sen, miten hän asennoituu tai millaisen roolin kautta hän asioista kertoo. Tämä saattaa olla tiedostamatonta tai tiedostettua.¹⁴⁶ Varmaksi ei voi sanoa, onko tämä Hakulinilta tiedostamatonta vai tiedostettua. Toisaalta se saattaa olla osittain molempia eri aikoina. Jos Hakulin on halunnut mieluummin keskittyä matkan kuvailuun ja pitää omia vuodatuksiaan sivuraiteille menevinä, hän saattaa tahallaan suodattaa niitä pois myös siksi.

Hakulinin teksteistä nousee pariin kertaan esille myös alkoholinvastaisuus. Hän kommentoi eräässä kaupungissa, ettei kaduilla ollut yhtään juopunutta, joten asia selkeästi oli sellainen,

¹⁴³ Antti Hakulinin päiväkirja (23).

¹⁴⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (43)

¹⁴⁵ Vatka 2005, 142.

¹⁴⁶ Vatka 2005, 142.

joka kiinnitti erikseen hänen huomionsa, ja hän liittää sen kirjoituksessaan kaupungin yleiseen puhtauteen.¹⁴⁷ Kuitenkin jo pian laivalle saavuttuaan hän kommentoi kuuluvaa juoppojen rähinää ja kirjoittaa sitten: ”ne olivat meidän matkatovereita, voi!”¹⁴⁸. Hän erikseen mainitsee myös suomalaisia tulleen juovuksissa ja kertoo sitten, kuinka yhdeltä näistä suomalaisista oli lyöty nenä poikki hotellissa nyrkkeilyhanskalla. Hän toteaa vamman olleen ruma ja sanoo, että ”muitakin raukkoja oli”.¹⁴⁹ Tästä voi nähdä hänen kauhistelunsa ja asiasta ja sanavalinnoista asian epämiellyttävyyden, vaikka hän ei alkoholista alakaan saarnaamaan – ainakaan päiväkirjaan. Selkeämmin hänen vakaumuksensa asian suhteen käy esille kuitenkin, kun hän sanoo ostaneensa pullon viiniä ja luulleensa saavan puhdasta sellaista, mutta että hänen ostamassaan viinissä olikin alkoholia.¹⁵⁰ Toisaalta hän toteaa heidän yhdessä sen juoneen, ”vaikka juomalakkolaisina”¹⁵¹. Alkoholi ja työväenliike liittyivät vahvasti toisiinsa. Työmieslehdessä otettiin kantaa juomalakon puolesta, ja yleisestikin työväenyhdistyksen kanta oli alkoholikielteen.¹⁵² Kurikka, jonka sosialistista hanketta Hakulinkin oli valmis seuraamaan Australiaan, oli yksi juomalakkoa ja raittiusaatetta puoltavista työväenliikkeen ihmisistä, jotka lehdissäkin siitä kirjoittivat, ja Kurikka Työmieslehdessä siitä innokkaasti kirjoitti.¹⁵³ Juomalakkoliike oli leimahtanut keväällä 1898, vaikka se hiipuikin jo seuraavana vuonna huomattavasti.¹⁵⁴ Hakulin saattoi hyvinkin olla Työmies-lehden lukija, ja on saattanut täten myös innostua juomalakosta. Muutenkin alkoholin kieltolaki ja juomalakko yhdistettiin sosialistien pyrkimykseen muuttaa yhteiskuntarakenteita.¹⁵⁵ Hakulin selkeästi oli mukana myös tässä aatteessa ja jopa ihan juomalakkolainen, omien sanojensa mukaan. Toisaalta juomalakkolaisuus ei ollut Hakulinille sellainen hengen asia, että alkoholijuoman jo ostettua sitä ei voisi ollenkaan juoda.

Hakulinin merkintöjen perusteella saa kuvan ihmisestä, joka tuntee vahvasti aatteitaan kohtaan ja tekee päiväkirjassa ikään kuin julistuksia; hän selkeästi tuntee, että sorrolle ja epäoikeudenmukaisuudelle täytyisi tehdä jotain. Aatteellisissa vuodatuksissa korostuu päiväkirjan

¹⁴⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (49)

¹⁴⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (50)

¹⁴⁹ Antti Hakulinin päiväkirja (51)

¹⁵⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (13)

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Sulkunen 1986, 210.

¹⁵³ Sulkunen 1986, 227–228.

¹⁵⁴ Sulkunen 1986, 221, 225.

¹⁵⁵ Sulkunen 1986, 230.

merkitys tunteiden sanoittamisessa ja vuodatuksen välineenä. Päiväkirja on myös eräänlainen myötätuntoinen vastaanottaja ja keskustelukumppani.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Vaska 2005, 75–76, 158.

3 Australian mantereella

3.1 Vaikeuksien kautta perille

Kun laiva oli jo lähes perillä, Adelaiden alueella, kertoo Hakulin päiväkirjassaan, että laivan ja suomalaisten välille syntyi kova riita. Hän mainitsee, etteivät välit ennestäänkään olleet hyvät, mutta nyt ne ”syttyivät ilmituleen”.¹⁵⁷ Hakulin kertoo laivalla olleiden skandinavialaisten vielä lisänsen riitaa, ja syynä ilmeisesti oli se, että ainakin Hakulinin mukaan laivalla alettiin antamaan heille (suomalaisille ja skandinavialaisille) huonompaa ruokaa. Päiväkirjassa on jäänyt paljon sanomatta, syystä tai toisesta, ja lukijalla ei ole kontekstia siihen, kuinka käytännössä tämä ruoan huonontuminen on näkynyt.¹⁵⁸

Maininta suomalaisten ja laivan henkilöstön huonoista väleistä on ensimmäinen koko päiväkirjan aikana. Syynä siihen, ettei näitä ilmeisesti huonoja välejä ole jo aiemmin mainittu, voi olla se, ettei Hakulin ole katsonut niitä mainitsemisen arvoisiksi sille kerronnalliselle narratiiville, jota hän on päiväkirjaansa halunnut luoda, etenkin, kun voisin väittää ympäristön havainnoimisen olleen Hakulin päiväkirjan päätarkoituksena matkan aikana. Maininta siitä, etteivät välit aiemminkaan olleet hyvät, voi olla tarkoitettu ulkopuoliselle lukijalle taustoitukseksi tilanteeseen. Asian noustessa uudelleen esiin saattaa se sittenkin tuntua merkityksellisemmältä asialta, tai kenties Hakulin on nyt tuntenut tarpeelliseksi purkaa mieltänsä asiasta.¹⁵⁹ Myös uusi kokemus kärjistyneistä väleistä on voinut vaikuttaa siihen, että nyt Hakulin kokee aiemmat kokemukset huonoista väleistä merkityksellisiksi. Näin vanha kokemus ja uusi kokemus elävät rinnakkain ja muokkaavat toisiaan, ja ei ainoastaan sitä narratiivia, joka päiväkirjaan on kirjoitettu, vaan myös sitä, joka kokijalla itsellään on mielessä. Kokemukset eivät ole paikalleen seisahtuneita, vaan ihminen jatkuvasti tulkitsee myös menneitä kokemuksia uudelleen ja antaa niille uusia merkityksiä.¹⁶⁰

Monien kielitaito oli huono ja kommunikointi oli siksi välillä ongelmallista. Laivalla kuitenkin oli eräs suomalainen mies matkalla Intiasta Australiaan sekä John Peltonen -niminen henkilö – joka on yksi niitä harvoja, jotka Hakulin on nimennyt –, joka oli oppinut englantia Amerikassa. Heidän avullaan muutkin suomalaiset saivat valitettua ruoan antajille, ja vastaukseksi heille kerrottiin, ettei parempaa ruokaa saanut, koska valtio maksoi vain yhdeksän

¹⁵⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (47)

¹⁵⁸ Hämmerle 2019, 170, Vaska 2005, 142.

¹⁵⁹ Hämmerle 2019, 165–166, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”, Vaska 2005, 142, 137–138.

¹⁶⁰ Eiranen 2023, ”The Narrative Construction of Experience”, Kivimäki 2019, 9–10.

puntaa siirtolaisille ilmaisesta matkasta.¹⁶¹ Tämä on myös oikeastaan ainut viittaus päiväkirjassa siihen, että Hakulin lukeutuu näihin siirtolaisiin, joille ilmainen matka tarjottiin. Olisi mielenkiintoista tietää, miksi ruoka huononi lopuksi, jos näin todella oli. Hakulin mainitsee, ettei laivalla enää välitetty, oliko ruokaa vai ei.¹⁶² Ehkä asiaan vaikutti se, että oltiin jo lähempänä viimeisiä satamia.

Hakulin ja tuntematon määrä muita matkustajia veivät valituksensa laivan kapteenille, joka totesi toisen luokan ruoan ”kaikkine mukavuuksinen” heille kuuluvan, ja kapteeni ei mitään edes puhunut yhdeksästä punnasta.¹⁶³ Hakulin kuvailee päiväkirjassaan heidän olleen huvittuneita, kun ilmeisesti ruoanlaittajat saivat kuulla kapteenilta asiasta. Ruoansaannissa nähty epäkohta ilmeisesti saa Hakulinin miettimään myös muita epäkohtia, joita oli huomannut. Hän nostaa esille vaatevajaisuuden, ja toteaa, että osa ei saanut mitään ja osalta jotain puuttui, vaikka vaatteiden ostoa varten oli pitänyt lähettää rahat etukäteen.¹⁶⁴ Tämä myös osoittaa sen, että vaikka matka ilmeisesti siirtolaiselle ilmainen oli, kuluja siitä huolimatta oli. Kokemus kaltoinkohdelluksi tulemisesta herätti selkeästi halua puuttua toisiinkin asioihin, ja Hakulin listanomaisesti toteaa vielä ”kolmanneksi”, että Välimerellä naisilta, joille oli annettu lakana tai kaksi, olivat merimiehet ne ottaneet pois.¹⁶⁵ Ilmeisesti ainakin Hakulinin mukaan jonkinlainen huijaus tapahtui, sillä vaatteet piti viedä pestäväksi, ja sitten niitä ei koskaan saatu takaisin. Hakulin ilmaisee tuntemuksiaan tätä asiaa kohtaan kuvailemalla heitä päiväkirjaansa ”rosvojoukoksi”¹⁶⁶. Hakulin myös kertoo, että saadakseen heidät pois kimpustaan merimiehet lupasivat Sydneyssä ”antaa vaikka kahdet”¹⁶⁷, ja siihen asia jätettiin, vaikka jotkut olivat sitä mieltä, että jos asia jätetään, niin se on iäksi heitetty.¹⁶⁸ Päiväkirjojen tutkija joutuu usein tarkastelemaan rivien välistä sitä, mitä on sanottu.¹⁶⁹ Hakulinin sanavalintojen ja kertoman perusteella voidaan päätellä, että hän ei ollut luottavaisin mielin asian suhteen, vaikka asia siihen sillä kertaa jätettiin.¹⁷⁰

¹⁶¹ Antti Hakulinin päiväkirja (47)

¹⁶² Antti Hakulinin päiväkirja (47)

¹⁶³ Antti Hakulinin päiväkirja (48)

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (48–49)

¹⁶⁹ Hämmerle 2019, 170.

¹⁷⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (49)

Laivan päästessä Sydneyyn Hakulin aloittaa merkintänsä kirjoittamalla ”Tässä ei ole mitään hauskaa [–]”¹⁷¹. Koko merkintä saa epäytyväisen sävyn, mikä ei ole ihme: hän kertoo, että laivan pomot jättivät asettamatta pöytiä kaikille ja kuusi miestä jäi ilman ruokaa. Tyytymättömyys varmasti lietsoi halua puuttua muihinkin asioihin, jolloin Hakulin kertoo heidän alkaneen taas vaatimaan vaatevajavaisuuden täydentämistä.¹⁷²

Nyt sanottiin että tämä laiva on teitä tähän asti palvellu nyt on tienpää te olette jättävä tämän jatkaaksemme matkaa, muuttakaa nyt toiseen laivaan, teille ei anneta enää mitään. no mitäs siihen sanottavaa, eikä ollu aikaa ruveta rettelöimään, kun oli touhua kapistuksista muuten puhuttiin että kyllä Brisbanessa tehtään valitus Hallitukselle, ja niin lähetettiin ettei hyvästin merkkiä annettu vaikka siinä laivassa olimme ajaneet (45) vuorokautta¹⁷³

Matka kyseisessä laivassa päättyi Hakulinin ja joidenkin muiden osalta siihen, ja ilmeisesti pikaisesti. Valituksen tekeminen hallitukselle oli mielessä, ja edes kunnon hyvästelyjä ei saatu, vaikka laivassa oli jo pitkään oltu. Vaikka Hakulin ei yllä olevassa tekstissä sanoita suoremmin sitä, miltä laivalta häätö ja se, ettei heitä hyvästelty, on harmitus luettavissa tekstuaalisten valintojen kautta.¹⁷⁴ ”No mitäs siihen sanottavaa” ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö sitä olisi paikalla ilmaistu. Rettelöinti jäi kuitenkin ilmeisesti siksi, että siihen ei ollut aikaa. Vaikuttaisi siltä, että heidän poistamisensa laivasta tapahtui siis aika nopealla tahdilla. Laivan täytyisi jatkaa matkaa Sydneystä. Harmituksesta kertovat myös tekstin loppuosa siitä, kuinka edes hyvästin merkkejä ei annettu, ja vuorokausien mainitseminen korostaa sitä, että laivalla oli oltu jo pitkään. Tällöin niin ihmisistä kuin itse laivastakin oli varmasti tullut jollain tapaa oma tila. Laivan tila ja siihen kuuluneet ihmiset ja rutiinit ovat olleet omanlaisia kokemusrakenteita. Tietyn laivan ihmiset ja oma yhteisö siellä on ollut myös kokemusyhteisö, johon Hakulin on sijoittunut ja jossa hän on toiminut sekä muodostanut ja jakanut kokemuksiaan.¹⁷⁵ Riidan myötä tämä (kokemus)yhteisö ainakin jollain tapaa hajosi, vaikka muitakin ihmisiä

¹⁷¹ Antti Hakulinin päiväkirja (51)

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Hämmerle 2019, 175–176.

¹⁷⁵ Kivimäki & Toivo 2022, ”Materia ja tila kokemusrakenteina” & ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”, Kivimäki, Malinen & Vuolanto 2023, ”Communities of Experience”.

passitettiin ulos laivalta. Samalla kokemus tästä on ehkä luonut uuden kokemusyhteisön uuden kokemuksen myötä.¹⁷⁶

Sydneystä Hakulin ei mainitse muuta kuin sen olevan ”suuri kylä”, ja sen, ettei heillä ole aikaa sen näkemiseen, kun heidän täytyy hoitaa toiselle laivalle pääsy.¹⁷⁷ ”Hätä hätää”¹⁷⁸ hedelmiä ja limonadia he ehtivät kuitenkin kaupungilla nauttia. Hakulin puhuu me-muodossa, mutta on epäselvää, kuinka monta ihmistä laivasta sitten loppujen lopuksi käskettiin poistumaan. Kun uusi laiva on löytynyt, Hakulin käyttää eräänlaista väliotsikkoa ”viimein Laiva muutettu.”¹⁷⁹, vaikka läheskään aina hän ei tällaisia päiväkirjassaan hyödynnä. Hän aloittaa merkinnän huudahduksella: ”Nyt se vasta on perin kuuttia!”¹⁸⁰, ja kertoo heidän toivoneen, että matka olisi hauska, laiva olisi iso, ruoat hyviä ja tilat väljät, mutta tilanne olikin päinvastoin. Hakulin kuvaa heitä ”kovan onnen lapsiksi, ainakin tämän matkan”¹⁸¹. Toivoa ei siis ollut menetetty ehkä kokonaan, vaan odotushorisontti ja tulevaisuudenodotukset olivat yhä siinä, että oltiin matkalla kohti parempaa.¹⁸² Alkuperäinen suunnitelma oli ilmeisesti mennä postilaivaan, mutta koska se oli ehtinyt lähtemään, Hakulin päätyy muiden kanssa rahtilaivalle, jossa heille osoitettiin kansi paikaksi.

Laivan ruoka kuitenkin on Hakulinin mielestä hyvää alun epävarmuudesta huolimatta. Sitten hän kertoo heidän pääsevän Brisbaneen, jonne johtavaa pitkää jokea hän kuvailee. Hän kertoo heidän katselevan kaupunkia ja sanoo, että on lämmin.¹⁸³ Se onkin viimeinen Hakulinin päiväkirjamerkintä ennen Brisbanen maihin saapumista.

3.2 Toivottomuutta ja toivoa

Hakulin saapui Brisbaneen 23.1.1900. Hän on kirjoittanut päiväkirjaansa heidän luulleen, että Matti Kurikka olisi heitä vastassa, mutta ei ollutkaan. ”Tässä satamassa luulimme olevan Matti Kurikan meitä vastassa, van ei ollukaan nyt tuli vastaan ottaja, joka kuljetti siirtolaiskoettiin.”¹⁸⁴ Tämä on päiväkirjan ensimmäinen suora viittaus Kurikkaan. Hakulin kuvailee tilannetta kirjoittaen, kuinka vastaanottaja kirjoitti nimet ja huusi ja huusi, eikä saanut selväksi, ja

¹⁷⁶ Kivimäki, Malinen & Vuolanto 2023, “Communities of Experience”, Harjula & Kokko 2022, “The Scene of Experience”.

¹⁷⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (51)

¹⁷⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (52)

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Harjula & Kokko 2022, “The Scene of Experience”, Kivimäki 2019, 18.

¹⁸³ Antti Hakulinin päiväkirja (53)

¹⁸⁴ Ibid.

kirjoitti ja laski lukumäärän useamman kerran.¹⁸⁵ Hakulin sanoittaa kokemustansa niin, että se vaikuttaa lukijalle siltä, että paikalla oli melkoinen kaaos. Sitten he pääsivät vihdoinkin siirtolaiskotiin, jota Hakulin Depoksi nimittää. Hakulin on selkeästi asennoitunut siihen, että Kurikka olisi paikalla, mutta saa taas pettyä: ”Eikä ollu täälläkään, Kurikkaa!!”¹⁸⁶ Huutomerkki tuovat esille asian painokkuutta, ja ei ole vaikea kuvitella, että Kurikan puuttuminen paikalta olisi ollut melkoinen pettymys.

Ihmiset elävät jatkuvissa narratiivien verkostoissa, jotka määrittävät, miten asioita koetaan. Uudet kokemukset ja narratiivit myös saavat rakentamaan uusia merkityksiä jo koetulle. Tällaiset narratiivit ovat usein tiedostamattomia.¹⁸⁷ Tietyntyyppiset kulttuuriset narratiivit ovat kulkeutuneet myös Hakulinin mukana, ja ne näkyvät monin eri tavoin hänen päiväkirjassaan. Voisin katsoa yhden näistä narratiiveista olevan myös matkan odotushorisontti, joka on muodostunut Hakulinin eri kokemuksista ja niistä narratiiveista, joissa hän on elänyt, esimerkiksi hänen työväenluokkainen taustansa ja muut esileimautumiset, Matti Kurikan seuraaminen ja odotukset siitä, miltä elämä utopiassa Australiassa tulee näyttämään.¹⁸⁸ Ottaen huomioon Hakulinin sanat siitä, kuinka Kurikan piti olla heitä vastassa, on selkeää, että tämä oletus vaikutti hänen koko odotushorisonttiinsa ja tulevaisuuden näkemykseensä. Jo heti alussa odotushorisontti ja ensimmäiset kokemukset Australiassa eivät vastanneet toisiaan.

Hakulin kirjoittaa Kurikan lähteneen pohjoiseen rautatietoihin muiden suomalaisten kanssa. Suomalaisia oli kuitenkin jäänyt myös Depolle, ja heiltä Hakulin ja muut pian kuulivat ”enemmän ikävää kuin hauskaa”, ja hän mainitsee, etteivät he itse vielä tienneet mitään.¹⁸⁹ Queenslandissa hallituksen asenne suomalaisia siirtolaisia ja Kurikkaa kohtaan olikin muuttunut. Kurikka oli varoittanut maanmiehiään lähtemästä, ja Työmies-lehdessä julkaistiin vuoden 1899 joulukuun 8. päivänä Kurikan kirjoitus, jossa hän varoittaa lähtemästä tai ohjeistaa odottamaan seuraavaa kevättä.¹⁹⁰ Suomalaisten ja Queenslandin siirtolaisviranomaisten välit olivat kiristyneet ja agenteja kiellettiin antamasta ilmaisia laivalippuja suomalaisille. Vuoden 1900 tammikuussa Queenslandin hallitus salakielisellä sähkeellä suorastaan kielsi Lontoon agenttia toistaiseksi hyväksymästä siirtolaisia Suomesta. Tuohon mennessä Hakulin oli kuitenkin jo lähtenyt Suomesta ja oli jo Atlantilla kohti Australiaa. Syinä tähän kieltoon oli se, että

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (53–54)

¹⁸⁷ Meretoja 2024, “The History of Experience, Implicit Narratives and a Sense of the Possible”, Eiranen 2023, “The Narrative Construction of Experience”.

¹⁸⁸ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”, Kivimäki 2019, 18.

¹⁸⁹ Antti Hakulinin päiväkirja (54)

¹⁹⁰ Heimo 2022, 171.

suomalaisia pidettiin liian työväenhenkisinä, laiskoina ja hitaina sopeutumaan. Lisäksi he osasivat huonosti englantia.¹⁹¹ Anne Heimo esittää myös, että Queenslandin hallitus saattoi vasta myöhemmin päästä selville Kurikan hankkeen luonteesta. Hallituksella oli myös kokemusta aiemmista epäonnistuneista utopiahankkeista. Heimo nostaa yhdeksi syyksi myös Australiaa koetelleen laman, vaikka se Queenslandissa ei niin pahana tuntunutkaan.¹⁹² On kuitenkin selvää, että jonkinlainen suurempi, melko yhtäkkinen mielipiteenmuutos tapahtui, kun suomalaisia aluksi kuitenkin pidettiin oikein ihanteellisina siirtolaisiksi. Siksi voisin sanoa syynä oleenkin enemmän nimenomaan suomalaisten huonoina koetut piirteet.

Hakulin kuvailee, kuinka ”kaikkien hyväksytyä”¹⁹³ lähetettiin 11 miestä katselemaan maita, jotka ”saatiin valtion varoilla muuten”¹⁹⁴. Tämä kertoo mielenkiintoisesti kokemusyhteisön yhteisöllisyydestä. Depolla olevien suomalaisten voisi ajatella muodostaneen eräänlaisen päättävän elimen yhdessä, joka teki tällaisia yhteisiä päätöksiä. Toisaalta suomalaiset eivät myöskään selkeästi muodostaneet jotain yhtä, mutkatonta (kokemus)yhteisöä. Hakulin kertoo eräällä kertaa, että suomalaiset olivat päättäneet pitää kokouksen, mutta:

On kumminkin huomattava. Ettei he tahtonu kokoutua kaikkien sorrettuen kansa. Esimerkiksi minä kysyin yhdeltä heistä – milloin ja missä, se kokous on,? Vaikka tiesin että he tahtovat muutamilta salata. Hän kirosi minulle vastaukseksi [–]. Wain niin, van et tietä sanoin minä, ja sanoin etteivät ne niin ylevät asiat minulle kuulukaan – ajattelin „ettei ole sovelias ottaa lasden leipää ja heittää penikoille.”¹⁹⁵

Hakulinia ei haluta ottaa suomalaisten yhteiseen kokoukseen, ja se, keneltä hän kokouksesta kysyy, kiroaa hänelle. Hän myös toteaa, luultavasti sarkastisesti, etteivät sellaiset ylevät asiat hänelle kuulukaan, ja käyttää kerronnassa myös jonkinlaista sananlaskua. Hakulin näytti pitävän suomalaisia jonkinlaisena yhtenäisenä yhteisönä, joita yhdistävät samankaltaiset kokemukset, tai ainakin yhteisöllisyyden oletus on hänen kirjoituksessaan, kun hän kutsuu heitä yhteisesti sorretuiksi; vaikka toisaalta myös eripura on ilmeisesti jo tiedetty, sillä Hakulin sanoo tienneensä, että kokous tahdottiin salata muutamilta. Kokemusyhteisöihin liittyy myös

¹⁹¹ Peltoniemi 2024, 90, Heimo 2022, 176.

¹⁹² Heimo 2022, 176.

¹⁹³ Antti Hakulinin päiväkirja (54)

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Antti Hakulinin päiväkirja (75–76)

kiistely ja neuvottelu rajoista ja siitä, kuka yhteisöön kuuluu – vaikka ehkäkin vain alitajuntaisesti.¹⁹⁶ Yhteisöllisyyden taas osoittaa se, että Hakulin sai monta kertaa apua eräiltä suomalaisilta, jotka toivat hänelle ja hänen tovereilleen esimerkiksi ruokaa, kun heidät potkittiin ulos siirtolaiskodista. Jo aiemmin mainitsemani John Peltonen ja hänen vaimonsa Matilda ovat niitä harvoja, joita Hakulin on päiväkirjassaan nimennyt, ja he ovatkin niitä, jotka auttavat Hakulinia ja hänen tovereitaan paljon. Hakulin kirjoittaa, että ”John, ja Matilda peltonen pitivät minusta paljon [–]”.¹⁹⁷ Kenties John Peltonen on aiemmin nimetty myös siksi, että Hakulin tuntee heidän olevan läheisempiä, tai ainakin hän ja Matilda, joka myös nimetään useamman kerran, ovat erityisen merkityksellisiä henkilöitä Hakulinille.

Hakulin myös viittaa valtion varoilla saatavaan maahan. Queensland tosiaan tarjosi edullista maata siirtolaisille.¹⁹⁸ Maininta tästä korostaa myös jälleen Hakulinin kirjoittamista jollekin ulkopuoliselle: se on taustoitusta, joka antaa lisää kontekstia lukijalle.¹⁹⁹ Hakulin kirjoittaa näiden miesten tulleen neljän päivän kuluttua takaisin, ja Hakulin korostaa asiaa huutomerkkein.²⁰⁰ Hakulin käyttää päiväkirjassaan huutomerkkejä tyypillisesti painottamaan jotain asiaa, ja ilmeisesti tämä asia oli huono. Tätä puoltaa se, että seuraavaksi hän kirjoittaa, että toinen 10 miehen joukko lähti muutamien päivien kuluttua 340 mailin matkalle, mutta ”huonolla menestyksellä nytkin”²⁰¹.

Toiset jatkoivat pidempään maan katselua, mutta kolme, mukaan lukien Hakulin, päätti lähteä takaisin Brisbaneen. Hän kertoo veljensä tulleen sillä välillä Suomesta, mutta veljen oli lähettävä seuraavana aamuna ”ylös rautatielle”²⁰². ”Van pian toivomme toisemme näkevän siellä pohjoisessa sinne minäkin aijon mennä”²⁰³, Hakulin kirjoittaa. Tällä rautatiellä Hakulin saattaa viitata Kurikan joukkojen leiriyömaahan Queenslandin pohjoisosassa Chillagoen lähellä. Huolimatta siitä, että Kurikka ei ollut paikalla vastaanottamassa ja asiat eivät tuntuneet menevän hyvin maanhaun suhteen, vaikuttaisi siltä, että Hakulin ei kuitenkaan täysin ollut luopunut ajatuksesta liittyä Kurikan joukkoihin. Kenties veljen lähtö sinne saattoi myös

¹⁹⁶ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”.

¹⁹⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (71).

¹⁹⁸ Heimo 2022, 164.

¹⁹⁹ Votka 2005, 137–138, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

²⁰⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (54)

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Antti Hakulinin päiväkirja (56)

²⁰³ Antti Hakulinin päiväkirja (57)

vaikuttaa Hakulinin mieleen.²⁰⁴ Toivoa hankkeen suhteen vaikuttaa siis yhä olevan, ja odotushorisontti ei ehkä ollut täysin muuttunut vielä.²⁰⁵

Odotukset kuitenkin selkeästi alkavat muuttumaan. Hakulin kertoo muidenkin palanneen neljän päivän päästä maanetsinnältä, ”yhtä tyhjänä” kuin aiempikin joukko. Tällä maanetsinnällä Hakulin luultavasti viittaa siirtolaisille tarjottuun edulliseen viljelysmaahan.²⁰⁶ Tämä ei kuitenkaan käy täysin selväksi päiväkirjasta. Hakulin kirjoittaa tästä maanetsinnästä myös toteamalla: ”Ei löyty täällä semmoista maata.”²⁰⁷ Toteamus on mielenkiintoinen sinänsä, että Hakulin viittaa ”semmoiseen” maahan. Mielessä on siis selkeästi ollut tietynlaisia odotuksia, ja ne vaikuttavat nykyiseen kokemukseen siitä, millaista maata oli odotettavissa ja kuinka sitä ei löydy – tulevaisuudenodotukset, menneisyys ja nykyisyys elävät kaikki rinnakkain.²⁰⁸ Kurikka kirjoitti Työmies-lehdessä Queenslandin hyvistä olosuhteista maanviljelykselle, ja Kurikka oli matkakirjeessä syyskuussa 1899 kehunut rikasta luontoa vailla ottajaa.²⁰⁹ Kenties Hakulin on lukenut näitä ja muodostanut kuvan siitä, millaista maata olisi tarjolla.

Hakulin kertoo, että heidät käskettiin lähtemään pois siirtolaiskodista, sillä lisää siirtolaisia oli tulossa. Hän kertoo heidän suostuneen lähtemään pohjoiseen, ja että heille hommattiin liput sinne. Brisbanen siirtolaisleiriltä tosiaan annettiin suomalaisille rautatielippuja, jotta he pääsivät eri puolille siirtokuntaa etsimään töitä ja tutustumaan maahan.²¹⁰ Suunnitelmat kuitenkin kariutuvat: ”Wan sieltä Silgoista tuli nyt yksi suomalainen takaisin ja sanoi elkää jumalan nimessä lähtekö sinne, ja ihmetteli sanoi ettei sieltä ollu kuin kivenheitto Helvettiin ja me ei mentykään... van mitä siitä seurasi. Sen sanon jälempänä [-]”.²¹¹ Vaikka Kurikkaa ei suoraan mainita, on hyvin mahdollista, että tämä suomalainen on saattanut tulla siltä samaiselta rata-työmaalta, jossa Kurikka joukkoineen oli. Rata-työmaan työnantajat kohtelivat suomalaisia huonosti ja työ oli raskasta. Joukossa syntyi erimielisyyttä ja monet lähtivät. Toki muitakin työmaita pohjoisessa Queenslandissa oli, sillä alueen kasvavan kaivosteollisuuden myötä tarvittiin lisää rautateitä, ja siellä oli työtä tarjolla.²¹² Joka tapauksessa tämä kohtaaminen näyttää romuttaneen Hakulinin viimeisetkin ajatukset pohjoiseen lähtemisestä. Jos hän oli lähtemässä

²⁰⁴ Peltoniemi 2024, 90.

²⁰⁵ Kivimäki 2019, 18.

²⁰⁶ Heimo 2022, 164.

²⁰⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (57)

²⁰⁸ Kivimäki 2019, 22.

²⁰⁹ Heimo 2022, 164, Peltoniemi 2024, 87.

²¹⁰ Koivukangas 1998, 94.

²¹¹ Antti Hakulinin päiväkirja (57)

²¹² Heimo 2022, 171.

sinne Kurikan luokse, viimeistään nyt sekä idea luultavasti kariutui. Merkinnässä korostuu myös se, miten Hakulin sanallisti kokemustaan. Jälleen kerran kertomuksellisuus ja reflektio nousee esille, sillä kaikesta päätellen Hakulin on kirjoittanut tämänkin merkinnän jälkeenpäin, kun viittaa tulevaan ja kertoo lukijalle kertovansa jäljempänä tapahtumista.²¹³

Vaikka laivamatkan osuudella Hakulin ei suoraan puhunut tulevaisuuden odotuksistaan tai toivostaan, on se luettavissa myös myöhemmistä teksteistä. Myöhemmin kirjoitetut viittaukset tulevaisuudesta ja toivosta saavat lukijan, kuten minut tutkijana, refleктоimaan. Toivottomuuden korostus ja negatiivisten tunteiden esiinnoisuus päiväkirjassa saavat näkemään matkalla kirjoitetun uudessa valossa: toivo ei ole ehkä kirjoitettu sinne selvästi, mutta se näkyy nimenomaan toivottomuuden puutteessa.²¹⁴ Toisaalta tässä näkyy myös tutkijan omien kokemusten vaikutus siihen, miten tekstejä luetaan.²¹⁵

Konkreettisesti tämä aiempi toivo ja sen menetys tulee esille Hakulinin kirjoittaessa: ”Aina vaan on olemassa [epäselvä sana] vastapainona sille toivotulle onnelle, niinpä nyt siitä maan touhusta luopuvat kaikki.”²¹⁶ On siis selkeää, että Hakulin tosiaan toivoi onnen löytyvän Australiasta, ja tulkinta sen vaikuttamisesta odotushorisonttiin on pätevä. ”Maan touhulla” Hakulin lienee viittaavan sopivan maan etsimiseen. Hakulinin kirjoittaman perusteella vaikuttaisi siltä, että useampaa ihmistä kohtasi samanlainen luovutusolotila. Kenties tässäkin on ollut jonkinlaisen kokemusyhteisön syntyä – tai ainakin yhteisöllisyyttä.²¹⁷ Hakulinin olotila on selkeästi onneton, kun se on ”vastapainona” toivotulle onnelle. Myös jonkin aikaa myöhemmin, kun häntä ollaan heittäessä pois Depolta, Hakulin kertoo, kuinka ”[-] vaikka ei ollu minulla rahaa, ja tulevaisuus kovasti silmissä synkillä väreillä – ei vähääkään lupaavana, mutta en vielä ollu toivoton. Ajattelin „sallimus” minua ohjatkoon. Rohkiasti antautuin ajon valtaan. Minä ajattelin että nyt minä heittäyn luojan syyliin [-]”.²¹⁸ Tässä on nähtävissä taas kirjoitettua toivon kokemusta, sillä huonosta tilanteesta huolimatta Hakulin ei ollut ainakaan vielä omien sanojensa mukaan toivoton, vaikka tulevaisuus ei enää hyvältä näyttänytkään. Toisaalta kyseessä on osa merkintää, joka on kirjoitettu ehkä myöhemmin reflektoiden, ja

²¹³ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

²¹⁴ kts esim. Vaska 2005, 142.

²¹⁵ Kivimäki & Toivo 2022, ”Historiantutkijan kokemus?”

²¹⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (57)

²¹⁷ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”, Kivimäki 2019, 25, Kokko & Harjula 2024, ”Towards a Socio-Cultural History of Experience”.

²¹⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (63)

tällöin myöhemmätkin kokemukset ovat voineet saada Hakulinin sanoittamaan asian siten, ettei hän ollut vielä menettänyt toivoaan.²¹⁹

Hakulin puhuu myös kohtalosta vastoinkäymistensä kohdalla. Kun hänet on ajettu poliisien toimesta pois siirtolaiskodista, hän poliisien seurattessa häntä toteaa: ”Olin siitä iloinen etten tarvinnu viettää yksinkään tätäkään erakko aikaa, johon kohtalo on sallinu minun joutua”.²²⁰ Myös edellä mainittu sallimus viittaa ajatukseen siitä, että jokin ulkopuolinenkin ohjailee tapahtumia, ja Hakulin on vain enemmänkin niihin tilanteisiin ajautunut. Kokemuksen kohtalosta Hakulin sanoittaa myös kertoessaan, kuinka eräs hänen tovereistaan pääsee Amerikkaan ja toinen sai töitä lihatehtaalta: ”[-] oli se hauska tietää, että kovan kohtalon kolhimia ei enää ollu kuin minä jällellä”.²²¹

Hakulin kuvailee, kuinka hän nukkui esimerkiksi pilettiluonon penkillä ja puiden juurella, ja kuinka hänellä ja hänen tovereillaan oli kylmä vähäisten vaatteiden vuoksi.²²² Olot vaikuttivat olevan melko rankat. Hakulin ohittaa kuvailun kertomalla lukijalle, kuinka ”seuraava päivä ei ollu käännöksineen edellistä toisempi...”.²²³ mutta seuraavan yönä hän päätti tovereineen nukkua siirtolaiskodin karryvajassa, jossa he toivoivat saavansa patjoja ja tyynyjä mukavuuksiksi. Jälleen kerran Hakulinia kuitenkin odotti pettymys, kun hän toteaa, että ”Wan ei sitäkään onni suonu. Täytyi tyytyä tyhjiin.”²²⁴ Nämä patjat ja tyynyt oli viety pois vajasta. Päivän tapahtumat Hakulin jälleen ohittaa toteamalla, etteivät ne olleet ”erikoisesti merkille pantavat”.²²⁵ Tästä voi huomata, kuinka hän koki itse tietyt asiat kirjoittamisen arvoisiksi ja toiset vähemmän.²²⁶ Poliisit estivät jälleen illalla heitä tulemasta siirtolaiskodille, ja Hakulinin mieliala tilanteesta on luettavissa merkinnästä: ”poliisit pitivät tarkasti silmällä, jos me mennään tunkeutumaan siihen onnellisuuteen, joka tätä aikaa tavallisissa oloissa ototti luomakuntaa, nimittäin unen pehmiä helma.”²²⁷ Pettymys nousee esille siitä, kuinka unta pidettiin pehmeänä ja onnellisena asiana, ja se jäi Hakulinilta saamatta. Sanavalintojen ja kielen avulla Hakulin on korostanut tätä asiaa.²²⁸

²¹⁹ Hämmerle 2019, 165–166.

²²⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (65)

²²¹ Antti Hakulinin päiväkirja (72–73)

²²² Antti Hakulinin päiväkirja (66, 67)

²²³ Antti Hakulinin päiväkirja (67)

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Ibid.

²²⁶ kts esim. Votka 2005, 142.

²²⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (67)

²²⁸ Hämmerle 2019, 175–176.

Oi aamu viivyit kauan! Oli piina viikko, pääsiäisen edellinen viikko, ja hyvin sillä nimellä aikaa katsoen sopii nimittää meidänkin olemassa olomme. Ei ollu suurta eroavaisuutta piinan ja kärsimyksen välillä – siihen katsoen mitä on onnellisuuden, ja onnettomuuden rajain sisällä, suuressa luomakunnassa 13 päivänä s.n.²²⁹

Merkinnässä Hakulin kuvailee kärsivää mielentilaansa. Kuten yllä olevasta käy ilmi, sanoittaa Hakulin toisinaan hänen tunteitaan toivottomuudesta ja onnettomuudesta hyvinkin suoraan, toisin kuin edellisessä sitaatissa. Samalla hän avaa lukijalle, mitä ajallista hetkeä eletään. Hän myös sitoo tapahtuman, pääsiäisviikon, omaan kokemukseensa kärsimyksestä ja piinastaan. Hän käyttää tätä tunnettua kulttuurista narratiivia ja aiempaa kokemusta metaforana sekä oman kokemuksensa jäsentelyssä ja kuvailussa.²³⁰

Vaikka Hakulin on paljon kertonut onnettomista oloista ja toivottomuudesta, on positiivisia-kin hetkiä mukana, ja toivo pilkistelee aina synkkyydestä välillä. Tämä kertoo myös usein Hakulinin tulevaisuuden odotuksista. Samalla päiväkirjassa on nähtävissä Hakulinin erilaisia mielialojen muutoksia ja kuinka eri tavoin sama ihminen voi asioita nähdä ja kokea. Eräessä melko pitkässä merkinnässä Hakulin kertoo hänen ja toverinsa hetkestä eräänä lauantai-iltana, jolloin he istuivat joenrannan penkereellä ihailemassa ”luonnon suurta lumousvoimaa”.²³¹ Luonnon ihailu saa Hakulinin sanoittamaan kokemustaan hyvin maalailleen, ja lukija voi päästä käsiksi siihen tunnelmaan, jollaisena Hakulin on hetken halunnut sanoittaa päiväkirjaansa. Hän kuvailee maiseman kauneutta ja kertoo nauttivansa ”sanomattomasti”.²³²

Ajattelin, että nyt on jumalattarien, ja kaikkien pyhien marttyyrien (– viimeinkin taistelun loputtua saavutettu pyhä – rauhallinen, ja siunattu ~~hetki~~ juhla. Tätä luonnon hengettärien paradia katsellessa, olin kokonaan hurmentunu”, kuu heitti kirkkaan kalvon öiselle vetenpinnalle, niinkun kultamadon veti ylitse. Siinä nähtiin veden valtakunnan huvi iltama, ei ne hankinu levolle. Weden asujamet ikäänkun meidän ikävämme

²²⁹ Antti Hakulinin päiväkirja, (68)

²³⁰ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historiaa”, Kokko & Harjula 2024, ”Towards a Socio-Cultural History of Experience”.

²³¹ Antti Hakulinin päiväkirja (73)

²³² Ibid.

haihtuttamiseksi – tarjosivat meille luonnon taidenäytelmän, niinkun he olisivat keskenänsä puhuneet että (2si) ilman hengittäjää on tullu kaukaa, ja nyt he istuvat tuossa noin hiljaa. Katselevat kuinka me tällä toisella maanpallon osalla voidaan?²³³

Hakulin kertoo merkinnässään elämyksestä, jonka kirjoittaa vaikuttavaksi kokemukseksi päiväkirjassaan. Hän puhuu jumalattarista, pyhydestä ja veden valtakunnasta hyvin kuvailevasti. Yliviivattu sana on päiväkirjassa yliviivattu. Sana ”hetki” on korvattu sanalla ”juhla”, joka kertoo mielenkiintoisesti päiväkirjan muokkaamisesta ja on todiste siitä, että Hakulin laittoi ajatusta siihen, miten asioita päiväkirjassaan sanoitti.²³⁴ ”Juhla” on myös kuvailullisesti vaikuttavampi sana, ja kertoo myös siitä, kuinka päiväkirja on voinut olla luovuuden harjoittamista.²³⁵ Muutenkin merkintä on kovin kuvailevasti kirjoitettu. Hakulin sanoittaa myös ikävän tunteensa, mutta merkinnässä korostuu vastapainona nimenomaan se, että tällaiset hetket saattoivat värittää kokemusta positiivisemmaksi. Vieraalla maaperällä olo tulee myös esille, kun hän sanoittaa heidän tulleen kaukaa, mutta seuraavalla sivulla, samassa merkinnässä kutsuu heitä myös muukalaisiksi vieraalla maalla.²³⁶ Kokemus siitä, että oli kaukana kotoa, vieläpä kielitaidottomana, rahattomana ja kaikesta päätellen pitkälti hyvin onnettomassa tilassa, jossa odotushorisontti ei vastannutkaan saatua kokemusta, varmasti vaikutti myös mielialaan.²³⁷ Samaisessa merkinnässä Hakulinin maailmankuvasta saa viitteitä, kun hän kirjoittaa:

En tienny oliko toisilla vihollisia että heidän piti peläden väkevämpää hypätä ylös vetestä? Tai oliko se harjoittelimesta vaaran varalle? Jos ei sitäkään? Nin varmaan se oli meitä varten ettemme „tyhminä” laiminlöisi velvollisuukiame, luoda onnellisempaa olemassa oloa ihmislasten seassa – jossa sorto, ja väkevämmän oikeudet olisi tuntemattomia.²³⁸

Odotuksiin ja toiveisiin siis liittyi ajatus siitä, että Hakulinilla oli itselläänkin myös velvollisuus tehdä maailmasta jollain tapaa parempi. Tässä näkyy konkreettisesti hänen toiveensa

²³³ Antti Hakulinin päiväkirja (73)

²³⁴ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

²³⁵ Vaska 2005, 75.

²³⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (74)

²³⁷ Kokko & Harjula 2024, ”Towards a Socio-Cultural History of Experience”.

²³⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (74)

paremmasta maailmasta, joka vastaisi hänen aatteitaan. Tällainen ajatus on saattanut ajaa Hakulinin alunperinkin lähtemään Suomesta Kurikan joukkoihin.

Hakulin kuvailee hetkeä vielä tunnerikkaaksi näytelmäksi. Kuvaileva kirjoitustapa on saattanut olla hänelle tapa, jolla hän voi ilmaista hetken herättämiä tunteita. Kokemuksia usein halutaankin sanallistaa muille ihmisille. Tämän jälkeen Hakulin kertoo hänen ja toverinsa menneen nukkumaan ja ottaneen alleen ja peitteeksi risaisia patjoja, ja sitten he vielä puhelivat ”yhtä ja toista, ja tuntui kaikki niin miellyttävän hilpeältä, että oli miltei vaan – hauskaa!”²³⁹ Australian ajalta merkintöjä on päiväkirjassa muutenkin harvemmin, jolloin vaikuttavimmat ehkä tuli kirjattua ylös, ja tämä kokemus on saattanut olla yksi niistä.²⁴⁰ Merkinnästä saa myös sen vaikutuksen, että tällainen hauskuus oli ehkä harvinaistakin. Vielä seuraavana päivänäkin Hakulin kertoo, että koitti ”olla niin huoleton kuin suinkin”.²⁴¹ Sana ”koittaa” viittaisi siihen, että tällainen huolettomuus vaati ehkä ponnistelujakin.

Merkinnästä näkyy myös se, että Hakulin, joka tuskin oli erityisen koulutettu, pystyy myös melko oikeakieliseen kirjoittamiseen ja selkeästi kirjoittaa myös omaksi ilokseen, kun kirjoittaa niinkin kuvailevasti ja käyttäen erilaisia metaforia esimerkiksi jumalattarista ja luonnon hengettäristä. Kirjoittamista tapahtui myös vaikeina aikoina, joka korostaa jälleen päiväkirjan monenlaisia funktioita esimerkiksi mielen purkamisessa ja luovuuden harjoittamisessa.

Hakulin kertoo lähteneensä ”toivon päälle” etsimään töitä ”Queensborttiin”.²⁴² Tämän toivon varassa hän myös teki asioita, vaikka usein vaikutti siltä, että asiat eivät oikein menneet, niin kuin hän oli odottanut. Hakulin kuitenkin sai töitä ”lahtihuoneelta”, mutta vaikka toive työstä täyttyi, ei se vaikuttanut tuovan erityisesti onnea. Työ tuntuu erittäin epämiellyttävältä Hakulinille:

Woi surkeaa mölinää! ja örinää! mitä kuulen täällä. Ja kuinka suuria härkiä”! Tänä yönä alkoi sekin minun ruokamieheni töihin joten me taas paasemme yhteen. Tämä työ jos mikään on vastoin mielistä minulle en ole koskaan ihailtu tappamista – ja kuinka raakaa tämä onkin, hui!! ja vielä se että kun olen ollu jo 7män kuukautta ilman työtä, ja täällä nyt pitää tehdä 11-12-13.

²³⁹ Antti Hakulinin päiväkirja (74–75)

²⁴⁰ Lahtinen & Larva 2020, ”Konventiot aistien apuna ja kirjoittamisen rajoina”.

²⁴¹ Antti Hakulinin päiväkirja (75)

²⁴² Antti Hakulinin päiväkirja (77)

tuntia vuorokaudessa ja aina yöllä, ja näin surkiassa mölinässä – nin usein jo kysyin itseltäni, mitävarten tänne tulini? (Minä pesin lihoja).²⁴³

Merkinnässä Hakulin kuvailee työn epämiellyttävää äänimaisemaa, ja tuo esille työn raskauden, etenkin, kun hän on ollut monta kuukautta ilman töitä. Nyt päälle painavat 11–13 tuntia kestävät yövuorot. Kokemus työn epämiellyttävyydestä heijastelee selkeästi hänen aiempiin kokemuksiinsa ja aatteisiinsa. Hakulin on halunnut sanoittaa lukijalle selvästi, miksi työ on hänestä niin epämieluisaa, ja korostaa tehoilmaisujen avulla, kuinka raakaa työ on. Yksityisesti julkisesta päiväkirjasta kertoo jälleen se, kuinka hän pohjustaa tätä kokemusta lisätiedolla itsestään ja siitä, että hän on ollut seitsemän kuukautta ilman työtä.²⁴⁴ ”Mitävarten tänne tulini?” kertoo taas siitä, kuinka todellisuus ja nykyiset kokemukset eivät vastanneet sitä, mitä odotushorisontti oli. Siitä voi myös huomata, kuinka Hakulin peilaa aiempia kokemuksiaan uusiin kokemuksiinsa. Odotukset ovat jo osoittautuneet aikaa sitten vääriksi, mutta yhä ne ovat yksi kokemuksen kerroksista ja rakenteesta – sekä osoitus siitä, miten ne vaikuttavat narratiiviin.²⁴⁵ Toisaalta tämä itselle osoitettu kysymys saattaa myös viitata vain töihin eikä yleisesti Australiaan lähtöön. Töissä 11 viikkoa oltuaan Hakulin kertoo hänen ja viiden muun eronneen, toiveissa miellyttävämmät ja tuottavammat työt.²⁴⁶

Työn etsiminen ei ollut kovin helppoa. Työtodistuksia joukko sai vain yhden kappaleen eikä jokaiselle erikseen. Työnhakuun kuitenkin ilmeisesti ryhdyttiin yhdessä, joka kertoo ehkä joltain yhteisöllisyydestä, mutta myös käytännöstä – kielitaito ei ollut riittävää työnhakuun, ja he tarvitsivat tulkkia. Saatuaan insinöörin osoitteen, Hakulin kuvailee heidän lähteneen ”toivorikkaana eteenpäin”.²⁴⁷ Hakulin kuvailee prosessia ja toteaa, kuinka ”herrat laiskurit” olivat kohteliaita, ja joukko luuli saavansa työn tai ainakin pääsevänsä näiden herrojen kanssa ”parlamentin syöttiläiksi”.²⁴⁸ Asiasta ei kuitenkaan tullut mitään ja heidät käskettiin tulemaan uudelleen seuraavana päivänä, ja lannistunut olotila käy ilmi merkinnän viimeisestä lausahduksesta: ”Tänä päivänä ei enää toivota mitään”.²⁴⁹ Turhautuminen käy ilmi selkeästi, ja vastapainona tälle toimii se, että aluksi Hakulin kuvailee heidän olleen toivorikkaita. Tämäkin on toisaalta osa Hakulinin luomaa jatkumollista narratiivia, sillä hän on todennäköisesti jälkeempään

²⁴³ Antti Hakulinin päiväkirja (77–78)

²⁴⁴ Votka 2005, 137–138, Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”.

²⁴⁵ Kivimäki 2019, 9–10.

²⁴⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (78)

²⁴⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (80)

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Ibid.

kirjoittanut myös alun toivorikkkautta.²⁵⁰ Huolimatta siitä, että päivä oli ilmeisesti niin lannistava, ettei mitään kannattanut enää toivoa, kirjoittaa Hakulin jo seuraavalla sivulla luovasti, kuinka auringon säteet toivat ”taas uusia voimia ja toiveita meihinkin – haihtuttaen epä toivon synkät varjot öisen sumun kansa „iäisyden synkkään mereen”.²⁵¹ Toivorikkaus nousee esille taas Hakulinin kertoessa, kuinka he odottivat sitä, että he ehkä saisivat virkoja. Kohta hän jo kuitenkin kirjoittaa: ”No kuten näitte ei saatu työtä eikä laiskurin „virkaa”.²⁵²

Myöhemmin Hakulin taas kohtaa ongelmia töiden haussa, ja kertoo, että he menivät työlupakirjeen kanssa työmaalle, mutta heitä ei tarvittukaan siellä. Hakulin kuvailee sitä ”köyden syöttämiseksi”²⁵³, eli hän katsoo, että heille valehdeltiin. Hän kertoo kolmen suomalaisen miehen lähtevän ottamaan maata Nambourista ja tekemään maatyötä, ettei työ olisi ”aina loppussa”, mutta kertoo itse jäävänsä odottelemaan ”veli juhan kirjettä Cilgaista”²⁵⁴

Queenslandin siirtolaisasiamies raportoi, että työnantajat vieroksuivat suomalaisia huonon kielitaidon vuoksi. Heitä pidettiin myös huonosti sopeutuvina uusiin olosuhteisiin. Muutenkin suomalaisilla oli huonohko maine. Heitä pidettiin myös ei-toivottavana lajina, laiskoina, tyytymättöminä ja röyhkeinä.²⁵⁵ Tämä on saattanut vaikuttaa myös Hakulinin hankaluuksiin työllistyä ja löytää asunto. Päiväkirjassaan kertoessaan asunnon etsinnästä hän kirjoittaa: ” [–] teki puhumattomuus kiusaa, monessa paikassa kun saivat tietää mistä olen nin sanoivat ryssäksi”.²⁵⁶ Hän myös kertoo, kuinka ”joku paksu naamainen pomo ja yksi toinen ne rupesivat minulle puhumaan, van enhän minä ymmärtäny, ja nekös siitä minua oikein haukkuiivat ja osoittelivat minä en tietäny mitä sanoa mokomille.”²⁵⁷ Kielitaidottomuuden vuoksi Hakulin katsoo tullessa pilkatuksi. Hakulinin kokemus tästä epämiellyttävästä kohtelusta toistuu, kun hän kertoo työpaikalla häntä haukkutaneen ryssäksi. Hakulin kuvailee heidän olleen mustasukkaisia siitä, että hän tuli heidän ammattityöhönsä, ja kertoo lisää siitä, kuinka keskustelu sujui:

sanoivat, miksi en mene maanviljelijälle töihin? minä sanoin etten minä ymmärrä mitä te sanotte, siinä istuin ihmeissäni viimein kysyin, onko täällä minulle työtä? yksi heistä sanoi tätä

²⁵⁰ Meretoja 2024, “The History of Experience, Implicit Narratives and a Sense of the Possible”, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, “Aluksi”.

²⁵¹ Antti Hakulinin päiväkirja (81)

²⁵² Ibid.

²⁵³ Antti Hakulinin päiväkirja (85)

²⁵⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (84)

²⁵⁵ Peltoniemi 2024, 90, 176.

²⁵⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (85)

²⁵⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (86)

samaa työtä jota me tehdään [–] Siellä, täällä missä minua tarvittiin huutelivat vaan ryssä, ja minä tiesin aina mennä! Wälistä he ottivat rasvasia lihan leikkoja ja tarjosivat minulle syövä ja irvistivät sanoivat ryssät syö kun koiratkin. Tein heille vaan pään liikkeen tämmöistä pila leikkiä se oli. Koko 11 viikkoa josta väliin luokkaannuinkin. Mutta muistin „mitäpä huolin kuinka jo, eloni määrän sain, Olen uinu pohjan aaltoja, syleilly kultoain”²⁵⁸

Asenteet selkeästi eivät olleet kovin hyvät. Hakulinia kutsuttiin ryssäksi ja hänen kustannuksellaan pilailtiin, ja Hakulin kertoo harmistuksestaan merkinnässä. Samalla hän kuitenkin sanoittaa myös jonkinlaista toivoa, vaikka tämä saattaakin olla enemmänkin jälkeinpäin aseteltua narratiivia, sillä merkintä on ilmeisesti kirjoitettu pidemmän ajan päästä ja tällöin kokemuksiin tulee yhä enemmän kerroksia reflektiosta. Mielenkiintoista on merkinnässä oleva siteeraus runosta ”Joutsen”, jonka on alun perin kirjoittanut Johan Ludvig Runeberg, mutta jonka on suomentanut esimerkiksi Elias Lönnrot, ja säkeistö on mennyt näin:

Vähänpä tuosta, kuinka jo
Ikäni määrän sain –
Olen uinut Pohjan aalloilla,
Syleillyt kultoain.²⁵⁹

Runonpätkä on siis ollut Hakulinilla kutakuinkin ulkomuistissa, ja hänen muistoissaan. Hän osaa siteerata runoa, ja se, että se on kutakuinkin painunut hänen mieleensä, kertoo myös Hakulinista jotain. Runo on luultavasti tehnyt häneen jonkinlaisen vaikutuksen, kun hän muistaa sen ja osaa siteerata sitä. Päiväkirjat usein lajina ”lainaavat” asioita esimerkiksi kaunokirjallisuudesta ja kouluopetuksesta, sillä nämä erilaiset tausta-asiat vaikuttavat siihen, miten ihmisen asioista kirjoittaa.²⁶⁰ Tämä kertoo myös aikakauden kulttuurin vaikutuksesta päiväkirjaan.²⁶¹ Runon osaaminen ja siteeraus kertoo myös Hakulinin oppineisuudesta. Lönnrotin suomennos on ollut myös Zachrias Topeliuksen kirjoittaman *Maamme kirjan* (1875) suomennoksissa, joista ensimmäinen oli Johan Bäckwallin vuodelta 1876. *Maamme kirja* oli tarkoitettu

²⁵⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (86–87)

²⁵⁹ Lönnrot 1845, ”Joutsen”.

²⁶⁰ Hämmerle 2019, 170.

²⁶¹ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirjatutkimuksen etiikka”.

oppikirjaksi, ja sitä käytettiin kouluopetuksessa. Päiväkirjan perusteella en voi sanoa, onko Hakulin käynyt esimerkiksi kansakoulua, ja onko runo sieltä tuttu, mutta se mahdollisuus on olemassa.

Toivosta kertoo myös seuraavan sivun teksti: ”joskus olen kysynyt itseltäni onko tämä minun elämäni ilta, van aamu hämärätä? – johon en ole saanu jyrkkää ratkasevaa vastausta. – „Aamuhan se hämärtää” – koska minä aina olen odottanu päivän tuloa!”²⁶² Merkintä saa melkein runollisen sävyn. Sitaattien vuoksi mietin, että ”aamuhan se hämärtää” saattaa myös olla siteeraus jostain muusta teoksesta. Mielenkiintoista on myös, että Hakulin kirjoittaa, ettei ole saanut asiaan selvää vastausta, mutta seuraavaksi on päättänyt, että aamuhan se hämärtää. On vaikea sanoa, onko kyseessä lähinnä retorinen keino, vai onko Hakulin vastannut vasta myöhemmin omaan kysymykseensä päiväkirjassaan, jos hän on kyseisen vastauksen kokenut sitten löytävänsä. Kumpi vain olikin kyseessä, on kuitenkin mielenkiintoista, kuinka merkintä avaa Hakulinin mielenmaisemaa. Se kertoo myös hänen aiemmista kokemuksistaan ja perspektiivistään; siinä hän on kertonut olevansa sellainen ihminen, jolla on aina riittänyt toivoa.²⁶³

Kokemus syrjityksi tulemisesta on saattanut myös työpaikalla muodostaa eräänlaisen kokemusyhteyden ja pienimuotoisen yhteisön. Näin näyttäneen käyneen Hakulinille:

Olen iloinen että voitin yhden ystävän Maimussa työpaikassani. Se oli yksi Hindulainen. (Oikein musta nuorukainen) hän käsitti minua täydellisesti, ja otti osaa minun sisällisiin taisteluihin niin sääliväisenä kun ihminen ikinä voi, huolimatta siitä että hän itsekin joutui heidän häväistyksensä kohteeksi. Sitä minun tulee ikävä,, enkä voi sanoa hänen nimeänsä oikein. (Rop-Bad.)²⁶⁴

Hakulin kertoo saaneensa ystävän eräästä toisesta ihmisestä, joka työpaikalla myös tuli huonosti kohdelluksi. Kielimuuria heilläkin todennäköisesti on, ja Hakulin toteaa, ettei voi sanoa ystävänsä nimeä oikein. Toisaalta siitä huolimatta tämä ystävä on osannut olla myötätuntoinen, joten jonkinlaista kommunikaatio on kuitenkin ollut. Heidän kokemuksensa ovat varmasti hyvin erilaiset, mutta Hakulin näkee heitä yhdistävän se, että he joutuivat molemmat

²⁶² Antti Hakulinin päiväkirja (88)

²⁶³ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Aluksi”, Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemuksen historia”.

²⁶⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (88)

”häväistyksen” kohteeksi. Kuitenkin tärkeämmäksi näyttää nousseen tämä ymmärrys ja osanottaminen ”sisällisiin taisteluihin”. Merkintä kertoo myös Hakulinin asenteista, ja maininta sisällisistä taisteluista kertoo, että niitä oli, vaikka kaikkia Hakulin ei olekaan kirjoittanut ylös.²⁶⁵

Hakulinin toiveet Australiasta pois lähdöstä ovat luettavissa useamman kerran. Hän kirjoittaa toverinsa lähdöstä Amerikkaan seuraavasti: ”Ja erottiin oikein sydämmestä anteeksi antaen, ja vielä toivottiin toisemme kohtaavamme toisella puolen maa palloa.”²⁶⁶ Tässä korostuu ystävyys, joka heidän välillään on ollut – yhteiset kokemukset ovat myös varmasti yhdistäneet Hakulinia ja hänen toveriaan.²⁶⁷ Lisäksi Hakulin selkeästi kaavailee lähtöä Amerikkaan myös, sillä toivoo kohtaavansa toverinsa siellä uudelleen. Myöhemmin, huolimatta siitä, että hän yhä yrittää samalla hakea töitä Australiasta, hän kirjoittaa: ”Minua vaivaa amerikan kuume, ja yleensä on matkahalut minussa hereillä. Hompsis vaan sanon minä mailman lapsi [-]”.²⁶⁸ Termissä maailmanlapsi/maailman lapsi on uskonnollinen konnotaatio. Se kertoo jälleen siitä, kuinka Hakulin sanoittaa asioita lainaamalla termejä ympäröivästä kulttuurista ja ajasta.

Jo aiemmin Hakulin kirjoitti, että ”amerikkaan täältä uhkaa melkein kaikki”.²⁶⁹ Monet Australiaan lähteneistä suomalaisista, etenkin Kurikan joukoista, lähtivätkin Pohjois-Amerikkaan. Lisäksi se, että muita kansalaisia tai tuttuja oli jo maassa, puski ihmisiä lähtemään sinne. Ei ole siis lainkaan ihme, että Hakulin pohti myös lähtöä Pohjois-Amerikkaan, vaikka ilmeisesti hän muutenkin tuntui haluavan pois Australiasta, kun totesi matkahalujen itsessään yleisestikin olleen hereillä.

Jonkin ajan päästä Hakulin näyttäneen tehneen päätöksen: ”Aijon lähteä merimieheksi, ja kun milloin satun pääsemään amerikkaan mantereelle, nin karkaan laivasta.”²⁷⁰ Kirjoitusvaiheessa hän kertoo olleensa töissä eräässä lihatehtaassa 12 viikkoa, ja hän oli joutunut huonon kohtelun kohteeksi. Tämä kokemus on saattanut saada hänet tuntemaan suurempaa halua lähteä pois Australiasta.²⁷¹ Mielenkiintoista kyllä, seuraavalla sivulla Hakulin kuitenkin kirjoittaa jäätyään kyseisestä työpaikasta pois, että ”ensin tahtoin vielä kysellä kaupunkilta töitä. Ja jos

²⁶⁵ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kulttuuriset merkitykset ja kokemus tapahtumisena”, ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”.

²⁶⁶ Antti Hakulinin päiväkirja (77)

²⁶⁷ Harjula & Kokko 2022, ”The Scene of Experience”.

²⁶⁸ Antti Hakulinin päiväkirja (85)

²⁶⁹ Antti Hakulinin päiväkirja (72)

²⁷⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (88)

²⁷¹ Kivimäki & Toivo 2022, ”Kokemusyhteisöt ja kokemusten institutionalisoituminen”, ”Kokemuksen historia”.

ei saa, nin – otan sitten värvingin merelle.”²⁷² Enää päätös ei ollutkaan varma aikomus, vaan ikään kuin varasuunnitelma. Ehkä etäisyys huonoon työkokemukseen vaikutti tähän, tai kenties lähtö tuntui vaikeammalta, sillä se tuskin niin helppoa oli. Heti seuraavaksi Hakulin kirjoittaa saaneensa töitä kivimurskaamolta, jossa hän ei kuitenkaan ilmeisesti ollut pitkään, mutta sen jälkeen hän pääsi vielä hautakiviveistämölle.²⁷³ Hakulin ei siis luopunut haaveistaan paremmasta elämästä, vaikka sitä ei Australiasta löytänytkään, kuten oli ajatellut. Ilmeisesti Hakulin Amerikkaan tosiaan pääsi, mutta milloin ja miten, sitä en tiedä. Päiväkirja loppuu yllättäen mainintaan töistä hautakiviveistämöstä.

3.3 Kokemuksesta kirjoittamisen muutos

Se, miten Hakulin on päiväkirjaansa kirjoittanut kokemuksiaan, ja mitä hän on ylipäätään kirjoittanut, muuttuu melko paljon hänen saapuessaan Australiaan. Matkalla kirjoitettu osuus on selkeästi nimenomaan ympäristökokemuksia korostava matkakertomus, vaikka Hakulin toisinaan kertookin muistakin asioista. Suurin painotus on kuitenkin näköaistien koetussa kokemuksessa ja sen esittelyssä, jossa oli mukana Hakulinin subjektiivisuutta ja kirjallisia kokeiluja ja muotoilua.²⁷⁴ Australiaan tultaessa tämä ympäristön kuvailu jää kuitenkin minimiin, ja painotus siirtyy nimenomaan tapahtumien ja omien hetkien kuvailuun, mikä onkin päiväkirjoille muuten tyypillistä. Vaikka Hakulin olikin nyt vieraalla maalla, jossa varmasti oli uutta nähtävää myös ympäristöllisesti, on päiväkirjan narratiivisen kertomukseen astuneet muut tekijät. Eri asiat saattoivat alkaa tuntua merkityksellisemmiltä, ja päiväkirjan funktio muuttui entisestään. Aluksi päiväkirja soveltuisi eniten matkapäiväkirjan genreen.²⁷⁵ Myöhemmin taas tärkeämmäksi nousi tapahtumien ja omien hetkien kuvailu. Onkin mielekästä kysyä, kuinka kirjoittaminen ja kirjoituksen syyt muuttuivat.²⁷⁶ Tähän saattaa vaikuttaa myös kirjoittamisen fyysiset tilat: laivalla oli aikaa kirjoittaa, mutta paikalle tultaessa kirjoittamisen mahdollisuudet ja tilat muuttuivat. Myös omat tunnetilat saattoivat vaikuttaa siihen, kuinka paljon kirjoittaa. Monille päiväkirja oli itsetutkiskelun ja itsestä huolehtimisen väline, ja vaikka tällaisia viitteitä Hakulininkin päiväkirjassa on, kirjoittaminen on saattanut vähentyä päätarkoituksen muututtua.²⁷⁷

²⁷² Antti Hakulinin päiväkirja (88)

²⁷³ Antti Hakulinin päiväkirja (89)

²⁷⁴ Votka 2005, 40.

²⁷⁵ kts esim. Thompson 2011.

²⁷⁶ Hämmerle 2019, 175–176.

²⁷⁷ kts esim. Leskelä-Kärki & Sjö 2020 & Leskelä-Kärki & Sjö 2022.

Lukiessa Hakulinin päiväkirjaa Australian kohdalta nousee mieleen kuva miehestä, jota elämä alkoi potkimaan monin tavoin, eivätkä asiat tuntuneet menevän kovin hyvin, vaikka toivon pilkahduksia ja iloisiakin asioita Hakulin toisinaan päiväkirjassa kuvaileekin. Hakulin kuvaillee enemmän tapahtumia ja sitä, mitä on itse tehnyt, ja maisemakuvailua on vain harvoin. Päiväkirja alkaa yhä enemmän vaikuttamaan kertomukselta, jonka merkinnät on kirjoitettu pidemmällä aikavälillä ja enemmän reflektoiden. Merkinnät ovat usein enemmän kerronnallisia kokonaisuuksia, ja kuten ”yksityisesti julkisille” päiväkirjoille on tavallista, kirjoitusaiheet vaikuttavat olevan suuremmassa asemassa kuin päivittäisyys tai kronologisuus.²⁷⁸ Ero laivamatkan aikana kirjoitettujen merkintöjen ja Australian merkintöjen kohdalla on mielenkiintoinen.

Hakulinin päiväkirjan luonne niin sanottuna yksityisesti julkisena päiväkirjana on ollut huomattavissa jo aiemmin, etenkin lukijan/lukijoiden suorasta puhuttelusta ja siitä, että Hakulin usein taustoittaa asioita, mutta Australian osuudessa se korostuu myös siten, että kirjoitusaiheet nousevat tärkeämmiksi kuin kronologisuus tai päivittäiset – tai edes säännölliset – merkinnät. Hän esittelee ja selittelee asioita ja luo näyttämöitä ja tunteita. Hän on ottanut huomioon kerronnan kokonaisuuden.²⁷⁹ Lukijoiden puhuttelu tuli matkan aikana usein kuin julistuksenomaisesti Hakulinin puhuessa aatteellisista asioista, mutta toisessa osuudessa puhuttelu ilmenee enemmänkin muun muassa siinä, kuinka Hakulin palaa usein asioihin myöhemmissä kirjoituksissaan, esimerkiksi ”sen sanon järempänä”²⁸⁰, ”olen jo ennen maininnu amerikassa ollutta miestä”²⁸¹, ”yllä mainittu vaimo”²⁸², ”edellä mainittu Matilda”²⁸³, ”no kuten näitte”²⁸⁴ ja ”niinkun muistatte”.²⁸⁵ Jälkimmäisessä on jälleen lisää lukijoiden puhuttelua. Samalla tämä korostaa päiväkirjan kerronnallisuutta ja jatkumoa.²⁸⁶

Kokemusten odotushorisontin muutos ja se, kuinka odotukset eivät vastanneetkaan todellisuutta, on saattanut johtaa matkan narratiivin ja kirjoittamisen tarkoitusperän muutokseen – sekä vaikuttaa kirjoittamisen motivaatioon.²⁸⁷ Koko matkan ajan kokemusten taustalla oli kokemus myös siitä, mitä paikan päällä tulisi olemaan, mutta todellisuus ei vastannutkaan

²⁷⁸ Vatka 2005, 137–138.

²⁷⁹ Ibid.

²⁸⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (57)

²⁸¹ Antti Hakulinin päiväkirja (62)

²⁸² Antti Hakulinin päiväkirja (70)

²⁸³ Antti Hakulinin päiväkirja (75)

²⁸⁴ Antti Hakulinin päiväkirja (81)

²⁸⁵ Antti Hakulinin päiväkirja (82)

²⁸⁶ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

²⁸⁷ Kokko & Harjula 2024, ”Towards a Socio-Cultural History of Experience”.

tätä. Tämä on osaltaan vaikuttanut myös siihen, miten Hakulin on tulevaan asennoitunut ja miten hän on siitä eteenpäin kokenut asioita. Nykyisiä kokemuksia saatetaan yhä peilata odo-
tuksiin, vaikka ne eivät kohdanneetkaan.²⁸⁸

Koska Australiassa kirjoitettu osuus on suuremmissa pätkissä, joita Hakulin on näyttänyt usein kirjoittavan hieman myöhemmin, on mukaan saattanut tulla lisää myöhempää reflektiota ja kokemusten väritymistä. Päiväkirjat eivät koskaan ole täysin välittömiä tai kerro suoraan ”aidosti” asioista, mutta tietynlainen ajallisuus tapahtuman ja kirjoituksen välillä on antanut lisää tilaa ja aikaa reflektoida asioita, ja täten kokemuserroksia syntyy yhä enemmän. Lisää asioita on jo kirjoitushetkellä saattanut tapahtua, ja tällöin aiempikin kokenut on lisää väritynyt tulevasta.²⁸⁹ Tämä avaa mielenkiintoisen näkökulman siihen, miten Hakulin on päättänyt kokemustaan sanoittaa.

Päiväkirjoja usein määrittelevät niiden päivittäiset, narratiivisesti valikoidut merkinnät päivän tapahtumista. Vaikka päiväkirjamerkintöjä pidetään usein ”päivän teksteinä”, joissa käsitellään yhden päivän ajatuksia, ei näin kuitenkaan aina ole. Päiväkirjan tekstejä saatetaan kirjoittaa suuremmallakin aikavälillä ja enemmän kerralla.²⁹⁰ Näin on Hakulinin päiväkirjassa. Vain muutamassa kohdassa laivamatkan aikana hän on maininnut päivämäärän, ja Australiaan saapuesssa mainittuja päiviä on vielä vähemmän. Myös mainintojen kohdalla on epäselvää, onko merkintöjä kirjoitettu silloin. Brisbaneen saapumispäivä on kirjoitettu ylös, kenties sen merkityksellisyyden vuoksi. Joskus Hakulin viittaa myös tekstissään ajan kulumiseen muuten, kuten kirjoittaessaan, että neljän päivän jälkeen jotkut tulivat takaisin, ja muutaman päivän päästä heitä lähti jonnekin.²⁹¹ Yhdessä kohtaa Hakulin kirjoittaa: ”23 päivä samaakuuta”²⁹², mutta ei kuitenkaan kerro, mikä tämä ”sama kuu” oli. Samassa kappaleessa hän myös mainitsee ”24 päivä”. Kappale loppuu sanoin: ”se on nyt 26 päi 1900”²⁹³, mutta edelleen kuukausi on epävarma. Alla on yliviivattuna tekstinä ”27 päivä aamulla. Nyt ne viimeinkin panivat”, ja sen jälkeen uusi merkintä alkaa: ”Brisbane 10 päivä huhtikuuta 1900. Nyt ne viimeinkin panivat lupauksensa itse teoksi.”²⁹⁴

²⁸⁸ Kivimäki 2019, 18.

²⁸⁹ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Aluksi”, Kivimäki 2019, 18, Kivimäki & Toivo, ”Kokemuksen historiaa”.

²⁹⁰ Hämmerle 2019, 165–166, 175, Vatka 2005, 131.

²⁹¹ Antti Hakulinin päiväkirja (esim. 54, 57)

²⁹² Antti Hakulinin päiväkirja (58)

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ Ibid.

Yliviivattu päivämäärä saa minut pohtimaan kirjoituksen ajallisuutta. 26. päivän kohdalla hän on luultavasti kirjoittanut hetkessä, johtuen sanasta ”nyt”, ja siitä, että hän kirjoittaa, ettei tiedä, mitä illalla tulee. Seuraavan päivän teksti alkaa samoin, kuin 10. päivän teksti, jossa pois pano viittaa siihen, että Hakulin käskettiin muutamien muiden kanssa pois Depolta. Tämä saattaa kertoa siitä, että heitä ei laitettukaan ulos silloin, kun Hakulin luuli. Vai onko kirjoittaminen vain viivästynyt, ja vasta 10.4. Hakulin on päässyt kirjoittamaan kokemuksesta? Toisaalta joskus myös itse päivämäärissä voi olla epämääräisyyttä muistin vuoksi, varsinkin, jos ne on kirjoitettu jälkikäteen. Myös myöhemmin päiväkirjassa Hakulin kirjoittaa aluksi eräänlaisen väliotsikon ”Queensbortti 16 päivä 1900”²⁹⁵, mutta on yliviivannut päivämäärän. Otsikon alla olevassa kappaleessa Hakulin vaikuttaisi kirjoittaneen sinä päivänä, kun hän kirjoittaa esimerkiksi ”Tänä yönä alkoi sekin [--]”²⁹⁶, ja hän myös puhuu preesensissä. Sitten hän viittaa asiaan, joka on tapahtunut 16.–17. välisenä yönä, ja hän kuvailee tapahtumia imperfektissä, paitsi kirjoittaa yhden virkkeen preesensissä, sitten taas imperfektissä.²⁹⁷ Tämä ei välttämättä kerro siitä, milloin merkinnät on kirjoitettu, vaan saattaa vain olla kielellinen valinta. Samassa tekstinpätkässä Hakulin hyppää kokonaiset 11 viikkoa eteenpäin. Voisin päätellä aiemmin mainitun kuukaudettoman merkinnän olleen siis huhtikuu, sillä seuraavaksi Hakulin käyttää väliotsikkoa, jossa lukee: ”Brisbane 24 päivä Kesäkuuta 1900”. Tämä kertoo Hakulin kirjoittamisen epäsäännöllisyydestä ja siitä, ettei hän tosiaan tuntenut tarpeen dokumentoida jokaisen päivän tapahtumia tai edes merkitä ylös, minä päivänä kirjoitti mitään.²⁹⁸ Yliviivattu teksti saattaa kuitenkin viitata siihen, että Hakulin on myöhemmin tämän muuttanut, kun ei olekaan jatkanut kirjoittamista, ja palaa samaan kappaleeseen 11 viikon päästä.

On siis nähtävää, että Hakulinin kirjoittamisen aktiivisuus muuttui. Saapumisen jälkeen Hakulin alkoi kirjoittaa vähemmän, mutta aktiivisuus vaihteli. Heidän saavuttuaan Hakulin kirjoittaa pian tapahtuneista asioista, mutta sitten vaikuttaisi tulevan jonkinlainen hyppy, vaikka olenkin tarkasta kuukaudesta epävarma ennen huhtikuun mainitsemista. Kului viikkoja, ellei kuukausiakin, ilman, että Hakulin kirjoitti päiväkirjaansa. Huhtikuussa Hakulin taas kirjoittaa enemmän, ehkä katsottuaan, että on enemmän kerrottavaa, kun heidät käskytettiin ulos Depolta. Sitten tuleekin aiemmin mainitsemani 11 viikon hyppy. Sen jälkeen Hakulin kirjoittaa taas enemmän, ja merkinnät käsittelevät pitkälti työnhakua, josta hän kertoo pitkästi. Se, että hän toisinaan innostui kertomaan jälleen enemmän, voi johtua siitä, että hän koki jotain

²⁹⁵ Antti Hakulinin päiväkirja (77)

²⁹⁶ Ibid.

²⁹⁷ Antti Hakulinin päiväkirja (88)

²⁹⁸ Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

tapahtuvan enemmän. Myös se, että aina hänen jäätyänsä pois töistä on ollut enemmän aikaa kirjoittaa, vaikuttanee asiaan. Silti kirjoittaminen ei ole päivittäistä. Vaikka laivalla kirjoittamisen tilat olivat usein fyysisesti hankalia, niin aikaa kuitenkin oli enemmän. Hakulin oli paljon myös oikeastaan kodittomana, jolloin on ehkä ollut myös hankala kirjoittaa.²⁹⁹ Syitä kirjoittamattomuudelle voi kuitenkin olla monia. Viimeisin mainittu päivä on 10 heinäkuuta³⁰⁰, ja kohta Hakulin onkin taas töissä. Tällöin päiväkirjassa tulee taas hyppy, ja Hakulin oikeastaan vain kertailee lyhyesti, mitä noina 11 viikkona on jälleen tapahtunut. 12. viikon kohdalla hän kirjoittaa taas uudelleen.

Hakulinin kirjoitustyylin vuoksi on usein myös vaikea tehdä varsinaisia päätelmiä siitä, milloin hän on merkinnät kirjoittanut. Onko kirjoittaminen tapahtunut hetkessä vai paljon jälkeinpäin? Toisinaan hän kirjoittaa imperfektissä kuvaillen asioita jälkikäteen, mutta toisinaan taas puhuu kuin asiat tapahtuisivat juuri kirjoitushetkellä. Tätä tapahtui jo matkan osuudella. Hakulin kirjoittaa Australiassa esimerkiksi ”nyt ne tuossa edessäni seisoo minua nykivän jo näyttävät missä on ovi”.³⁰¹ Tässä kohtaa on melko helposti pääteltävissä, että Hakulin ei sillä hetkellä ole tekstiä kirjoittamassa – hän tuskin seiso viikko kädessä poliisien häntä nykiessä. Välillä tätä on kuitenkin vaikeampi päätellä.

Hakulin on usein myös kirjoittanut viitteitä ajan kulusta päiväkirjaansa, kuten kertoessaan, että on ollut jossain useamman yön. Esimerkiksi eräässä kohtaa hän kirjoittaa ”Olimme siinä yön – ja toisen”.³⁰² Tällaisia merkintöjä on melko paljon etenkin Australiassa kirjoitetussa osuudessa, ja se antaa sellaisen vaikutelman, että Hakulin on saattanut jälkeinpäin kirjoittaa menneiden päivien tapahtumia kuin yhteen vetäen. Tällä saattaa olla tekemistä sen kanssa, millaista narratiivia Hakulin on halunnut korostaa ja kuinka hän on halunnut korostaa päiväkirjansa tarinallisuutta ja kertomusta sen kertojana, sillä kaikesta päätellen hän on sen kirjoittanut myös muiden luettavaksi. Toisaalta hän on myös voinut vetää yhteen tapahtumia, jos ei ole ehtinyt tai vaivautunut joka päivä kirjoittamaan, mutta on kuitenkin kokenut, että haluaa kirjoittaa jotain ylös. Toisinaan hän myös kirjoittaa, ettei päivän tapahtumat olleet suuret, kuten eräällä sivulla kirjoittaessaan: ”Päivän tapahtumat eivät olleet suuret, eikä erikoisesti merkille pantavat.”³⁰³

²⁹⁹ Goldsworthy 1996, 55.

³⁰⁰ Antti Hakulinin päiväkirja (84)

³⁰¹ Antti Hakulinin päiväkirja (59)

³⁰² Antti Hakulinin päiväkirja (83)

³⁰³ Antti Hakulinin päiväkirja (67), Votka 2005, 137–138, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

Kirjoitettujen sivujen määrä itsessään kertoo myös Hakulinin kirjoitusaktiivisuudesta. Päätelmieni mukaan Hakulin oli laivamatkalla noin puolitoista kuukautta, ja sen aikana hän kirjoitti lähes 53 sivua. Australiassa tehtyjä kirjoituksia päiväkirjassa on taas noin 36 sivua, ja ne käsittelevät päätelmieni mukaan noin yhdeksän kuukauden ajanjakson. Tässä tulee erittäin konkreettisesti esille se, kuinka paljon kirjoitustiheys vaihteli. Päiväkirjojen materiaalisuus esineinä on myös otollista ottaa mukaan päiväkirjoja analysoidessa. Esimerkiksi käsialan muutokset, korjaukset, yliviivaukset ja alleviivaukset voivat kertoa kirjoittajasta.³⁰⁴ Joitain yliviivauksia ja alleviivauksia Hakulinin tekstistä löytyy, mutta ei kovin monia kertoja. Näitä löytyy molemmista päiväkirjan osuuksista. Käsialassa on toisinaan muutoksia, mikä voi kieliä siitä, millaisessa tilassa – fyysisessä tai henkisessä – merkintä on kirjoitettu. Laivalla kirjoitetun ja Australian mantereella kirjoitetun välillä on mielestäni hienoinen ero siinä, millainen käsiala on, mutta ei kovin merkittävä. Muutos, joka on kuitenkin ehkä huomattavampi, on kirjoitustyyli.

Katsoisin Hakulinin olevan sisällöllisesti melko monipuolinen kirjoittaja. Hän on käyttänyt monenlaisia eri tekstuaalisia keinoja, muun muassa metaforia ja luovaa kuvailua, tiettyjä asioita painottavia sanoja, huudahduksia ja retorisia kysymyksiä. Tämä antaa myös kuvan henkilöstä, jota kiinnostaa itsensä toteuttaminen ja kirjoittaminen, sillä teksti ei ole pelkkää yksipuolista kuvailua tai puisevaa. Kielioppi taas ei ole aina kovin oikeaoppista, ja esimerkiksi välimerkkejä puuttuu usein, mikä on toisinaan vaikeuttanut tekstin tulkitsemista, mutta pääosin se on ymmärrettävää. Australiassa kirjoitettu osuus on kuitenkin mielestäni usein hieman helpommin ymmärrettävää, ja yhtenä syynä tähän on se, että Hakulin näyttää käyttävän enemmän esimerkiksi pisteitä ja pilkkuja päiväkirjan jälkimmäisessä osiossa. Silloinkaan hän ei täydellisesti kirjoita, mutta jonkinlainen ero on huomattavissa. Tämä saattaa olla osoitus siitä, kuinka esimerkiksi fyysinen tila vaikutti kirjoittamiseen, ja ehkä myös merkintöjen ajallisuus. Vaikka matkallakaan Hakulin ei ole usein päivännyt merkintöjään, on selvää, että hän kirjoitti silloin paljon useammin, kun taas toisessa osassa, jossa merkintöjen välillä saattoi kulua pitkään. Ehkä tällöin hän on kirjoittanut rauhallisemmin ja on laittanut enemmän aikaa myös oikeinkirjoitukseen.

Hakulinin kirjoitustyyli oli myös matkan aikana melko laajasti kuvailevaa ja jopa lennokasta, joitain poikkeuksia lukuun ottamatta, mutta perillä ollessa tämä korostuu. Tulkitseen

³⁰⁴ Hämmerle 2019, 175–176, Leskelä-Kärki & Sjö 2022, ”Kirjoittamalla eletty elämä”, Leskelä-Kärki & Sjö 2020, ”Päiväkirja lajina”.

päiväkirjan funktion muuttumisen heijastuvan tässä. Aluksi perimmäisenä tarkoituksena oli matkan ja ympäristön kokemuksen kuvailu, mutta perillä tämä on jäänyt pois. Tekstiä on syntynyt vähemmän, mutta merkinnät ovat painottuneet enemmän tapahtumien kuvailuun. Kieli on vielä aiempaa henkilökohtaisempaa ja kuvailevampaa. Vaikka matkallakin Hakulinin omia mielipiteitä, ajatuksia ja tunteita oli luettavissa, niin ne korostuvat päiväkirjan jälkimmäisessä osiossa. Keskiössä ei enää ole matka, vaan Hakulin. Hän toimii kertomuksessa itse paljon aktiivisemmin.³⁰⁵ Funktio on yhä myös dokumentoinnissa, mutta ehkä lisäksi enemmän myös itsestään huolehtimisessa ja ehkä myös itsensä toteuttamisessa.³⁰⁶

Sävyero päiväkirjan eri osien kesken on myös huomattava. Kuten edellinen alaluku osoitti, nousevat erilaiset toivottomuuden ja pettymyksen tunteet huomattavasti vahvemmin esille Australiassa ollessa – olihan syitä näihin pettymysten kokemuksiin enemmän, kun kokemukset eivät vastanneetkaan niitä odotuksia, joilla Hakulin oli matkaan lähtenyt.³⁰⁷ Matkan aikana toivosta ei erityisen suoraan puhuta, mutta se on luettavissa matkan määränpäästä sekä toisen osion viittauksista toivon häviämiseen.³⁰⁸

³⁰⁵ Vaska 2005, 137–138.

³⁰⁶ Kts esim. Vaska 2005, 75–76.

³⁰⁷ Kivimäki 2019, 18, Kokko & Harjula 2024, “Towards a Socio-Cultural History of Experience”.

³⁰⁸ Meretoja 2024, “The History of Experience, Implicit Narratives and a Sense of the Possible”, Hämmerle 2019, 175–176, Vaska 2005, 142.

4 Lopuksi

Hakulin oli monipuolinen kirjoittaja. Päiväkirjan ensimmäistä osiota motivoi matkan havainnointi ja sen kokemusten sanoittaminen päiväkirjaan. Hakulin on pyrkinyt dokumentoimaan matkaa, ja siihen sisältyi runsaasti ihailua ja ihmetystä uudenlaisesta ympäristöstä. Hän on käyttänyt kuvailussa erilaisia tekstuaalisia keinoja, kuten metaforia ja ilmaisuja, joissa on tietynlaista tunnelatausta. Päiväkirjassa esille nousevat nimenomaan sellaiset asiat, jotka Hakulin on halunnut nostaa esiin, ja toiset asiat taas jäävät vähemmälle huomiolle tai sanoittamatta kokonaan. Laiva vaikutti siihen, miten Hakulin asioita koki, mutta oli myös omanlainen kokemuksensa. Ympäristökokemuksen lisäksi Hakulin on tuonut aatteellisuuttaan esille päiväkirjassaan, ja usein tämä aatteellisuus on melkein julistuksenomaista. Se on nähtävästi lähtenyt liikkeelle ympäristöstä havainnoidusta asiasta, joka usein saa Hakulinin peilaamaan näkemäänsä niihin asioihin, mitä on aiemmin kokenut. Kokemusrakenteet ovat komplekseja ja monimuotoisia, ja niihin vaikuttavat monenlaiset eri asiat. Kokemus on kerrostunutta, ja se on ollut vahvasti näkyvissä Hakulinin päiväkirjassa. Uudet kokemukset rakentuvat aiemmin muodostuneiden kokemusten ympärille, mutta uudet kokemukset ovat myös vuorovaikutuksessa aiemmin koetun kanssa, jolloin aiemmille kokemuksillekin voi syntyä uudenlaisia merkityksiä.

Odotushorisonttien vaikuttaminen kokemuksiin näkyy erityisesti päiväkirjan toisessa osiossa, ja olen nostanut sen esille kolmannessa luvussa. Matkan ajan toiveikkuus nousee esiin oikeastaan vasta, kun sitä reflektoi vasten Hakulinin Australiassa kirjoittamia kokemuksia. Päiväkirjoissa joutuukin usein lukemaan rivien välistä, sillä paljon on jäänyt kirjoittamatta, joko tietoisesti tai tiedostetusti. Päiväkirjoissa luodaan usein tietynlaista narratiivia, ja näin on myös Hakulinin päiväkirjassa. En kuitenkaan tavoitellutkaan Hakulinin ”autenttista” kokemusta, vaan nimenomaan sitä, miten hän on kokemuksiaan päiväkirjaansa sanoittanut ja millaisen kuvan se antaa. Perillä Australiassa päiväkirjamerkinnöissä on nähtävissä enemmän reflektointia, kun merkintöjen kirjoitusvälit pitenevät, ja kokemusten kerrostuneisuus nousee selkeästi esille. Kirjoitetun kokemuksen perusteella aikaa Australiassa väritti epätoivo, epäonni ja rasakat olosuhteet. Toivon pilkahduksia kuitenkin löytyi aina sieltä täältä. Koska tiedän, että Hakulin lopulta Pohjois-Amerikkaan päätyi, voisin sanoa, että hän jatkoi haaveilua ja paremman etsimistä.

Päiväkirjan eri osioiden välillä on eroja myös tekstuaalisesti. Toisessa osiossa käsiala on hieman selkeämpää ja esimerkiksi välimerkkejä on enemmän. Tässä näkyvät kirjoituksen tilojen

muutos, kun ympäristöt ovat erilaisia. Laiva on ollut täysin omanlainen tilansa kirjoittaa. Fyysisesti ehkä haastava, mutta aikaa on ollut paljon. Perillä taas Hakulinin vaiheet olivat monenlaiset, ja aikaa ei luultavasti ollut samalla tavalla, mikä on voinut vaikuttaa myös siihen, että kirjoitusvälit pitenevät. Toisaalta tähän on voinut vaikuttaa sekin, että Hakulinin päiväkirjan funktio matkakuvauksena vaihtui saavuttaessa perille. Perillä ollessa vaikeassakin tilanteessa Hakulin kuitenkin jatkoi kirjoittamista, vaikkakin epäsäännöllisesti. Teksti muuttui oikeastaan yhä enemmän luovasti kuvailevaksi ja kerronnalliseksi narratiiviksi, vaikka Hakulin on matkankin aikana kertonut asioista niitä kuvaillen.

Päädyin siihen, että Hakulin on kirjoittanut päiväkirjaansa ulkopuoliset lukijat mielessä. Ketä nämä ulkopuoliset lukijat sitten ovat – sekin on mysteeri. Hän on voinut kirjoittaa pitäen silmällä tulevia sukupolvia, tai kenties omia sukulaisia. Ehkä aatetovereita. Päiväkirjan merkityksestä Hakulinille kertoo myös se, että päiväkirja on kulkeutunut hänen mukanaan koko matkan ajan ja vielä Yhdysvaltoihin saakka, eikä se ole esimerkiksi hukkunut eikä sitä ole hävitetty missään vaiheessa.

Hakulinin päiväkirja loppuu yllättäen ja töksähtäen mainintaan, että hän sai töitä hautakivi-veistämöltä. On mahdoton sanoa, miten Hakulinin elämä siitä jatkui, ja kuinka kauan hän oli Australiassa ennen kuin päätyi Alaskaan, jossa kuoli tapaturmaisesti. Olen viettänyt nyt tunteja Hakulinin päiväkirjan ääressä, olen lukenut sitä uudelleen ja uudelleen ja analysoinut sitä. Se, että Hakulinin elämä muilta osin on jäänyt varsinaiseksi mysteeriksi, on harmittanut minua. Hänen päiväkirjansa on todella mielenkiintoinen katsaus osaan hänen elämästään ja siihen, mitä hän on siitä halunnut jakaa. Tutkielman teko on herättänyt minussa monia kysymyksiä, joihin en varmaan koskaan tule saamaan vastausta.

Huolimatta siitä, että Hakulinin elämästä ei ole muuta selvinnyt, koen, että päiväkirja on antoisa aineisto. Osittain henkilön mysteerisyys antaa sille myös omanlaistaan näkökulmaa. Koen Hakulinin päiväkirjan arvokkaaksi lähteeksi, joka on antanut mahdollisuuden syventyä päiväkirjaan kirjoitettuun kokemukseen. Itse päiväkirja on tutkimuksen keskiössä ja Hakulinin hieman piiloon jäävä kertoja. Monet suomalaiset muuttivat kauas omasta kotimaastaan, ja siihen joukkoon mahtuu lukemattomia tarinoita, joista jokainen on varmasti omalla tavallaan erilainen. Hakulinin päiväkirja sijoittuu tälle kentälle, ja lisäksi se myös koskettaa utopiayhteisöjen erittäin mielenkiintoista aluetta, vaikka ne eivät tutkielmani keskiössä olleetkaan.

Lähteet

Alkuperäisaineisto:

Siirtolaisinstituutti, Turku. Antti Hakulinin päiväkirja, 041/1988.

Aikalaislähteet:

Lönnrot, Elias: Joutsen. *Suomi: tidskrift i fosterländska ämnen 1845*. SKS, Helsinki 1845.

Topelius, Zacharias: *Maamme kirja: lukukirja alimmaisille oppilaitoksille Suomessa*. Suomentanut Johan Bäckwall. Kustantanut G. W. Edlund, Helsinki 1876.

Tutkimuskirjallisuus:

Goldsworthy, Kerry: The Voyage South. Writing Immigration. *Text, Theory, Space. Land, Literature and History in South Africa and Australia*. Toim. Darian-Smith, Kate, Gunner, Liz & Nuttall, Sarah. Routledge, 1996, 53–63.

Eiranen, Reetta: The Narrative Construction of Experience. *Digital Handbook of the History of Experience*. Tampere University, 5.6.2023. <https://doi.org/10.58077/HXRR-T119> [haettu 8.4.2026]

Harjula, Minna & Kokko, Heikki: Towards a Socio-Cultural History of Experience. A theoretical-Methodological Framework. *Cultural History* vol 13 2024, pp 74-99.. <https://doi.org/10.3366/cult.2024.0320>. [haettu 8.4.2026]

Harjula, Minna & Kokko, Heikki: The Scene of Experience. *Digital Handbook of the History of Experience*. Tampere University, 17.10.2022. <https://doi.org/10.58077/SSXN-4N37> [haettu 8.4.2026]

Heimo, Anne: Sosialistisia pyrkimyksiä Etelä ristin alla. *Lannistumaton. Matti Kurikan haaveet ja haaksirikot kolmella mantereella*. Toim. Suodenjoki, Sami, Salmi-Niklander, Kirsti, Seppälä, Mikko-Olavi, Salmesvuori, Päivi, Rajavuori, Anna, Pollari, Mikko & Heimo, Anne. SKS, Helsinki 2022, 161–208. <https://doi.org/10.21435/skst.1481>

Hämmerle, Christa: Diaries. *Reading Primary Sources. The Interpretation of Texts from Nineteenth and Twentieth Century History*. Kääntänyt Andrew Evans. Toim. Dobson, Miriam & Ziemann Benjamin. 2019, 160–180. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.4324/9780429401916>

Kivimäki, Ville: Reittejä kokemushistoriaan. Menneisyyden kokemus yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksessa. *Eletty historia. Kokemus näkökulmana menneisyyteen*. Toim.

- Johanna Annola, Johanna; Kivimäki, Ville & Malinen, Antti. Vastapaino, Tampere 2019, 9–38.
- Kivimäki, Ville & Toivo, Raisa Maria: Kokemuksen historia. *Avaimia menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*. Toim. Danielsbacka, Mirkka; Hannikainen, Matti O. & Tepora, Tuomas. Gaudeamus, 2022.
- Kivimäki, Ville, Malinen, Antti & Vuolanto, Ville: Communities of Experience. *Digital Handbook of the History of Experience*. Tampere University, 16.1.2023.
<https://doi.org/10.58077/PXX2-ER19> [haettu 8.4.2026]
- Koivukangas, Olavi: *Kaukomaiden kaipuu. Suomalaiset Afrikassa, Australiassa, Uudessa-Seelannissa ja Latalaisessa Amerikassa*. Siirtolaisuusinstituutti, 1998.
- Koivukangas, Olavi: Suomalaisen siirtolaisuuden koko kuva. *Suomalaiset Euroopassa – Suomalaisen siirtolaisuuden historia osa 6*. Siirtolaisinstituutti, Turku 2008.
- Kokko, Heikki: Kosminen kokemus. Hengellisen ja maallisen dualismi 1800-luvun puolivälin suomenkielisessä kansanomaisessa ajattelussa. *Eletty historia. Kokemus näkökulmana menneisyyteen*. Toim. Johanna Annola, Johanna; Kivimäki, Ville & Malinen, Antti. Vastapaino, Tampere 2019, 113–146.
- Kosonen, Päivi: Päiväkirja itsestä ja maailmasta huolehtimisen välineenä. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Lalu, Liisa, Leskelä-Kärki, Maarit & Sjö, Karoliina. Vastapaino, Tampere 2020.
- Lahtinen, Susanna & Larva, Ritva: Matkapäiväkirjaa aistien. Maria Graham 1820-luvun Brasiliassa ja Marta Keravuori 1950-luvun Japanissa. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Lalu, Liisa, Leskelä-Kärki, Maarit & Sjö, Karoliina. Vastapaino, Tampere 2020.
- Leskelä-Kärki, Maarit & Sjö Karoliina: Aluksi. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Lalu, Liisa, Leskelä-Kärki, Maarit & Sjö, Karoliina. Vastapaino, Tampere 2020.
- Leskelä-Kärki Maarit & Sjö Karoliina: Yksilö, elämäkerronta ja kulttuurihistoria. *Kulttuurihistorian tutkimus. Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Toim. Mähkä, Rami, ym. Kulttuurihistorian seura, 2022.
- Meretoja, Hanna: The History of Experience, Implicit Narratives and a Sense of the Possible. *Cultural History* vol 13 2024, pp 52–73. <https://doi.org/10.3366/cult.2024.0319> [haettu 8.4.2026]
- Peltoniemi, Teuvo: Utopiasosialismin aika. Kurikan kolme utopiaa. *Paratiiseja rakentamassa. Suomalaisen utopiasosialismin historiaa*. SKS, Helsinki 2024, 81–138.

- Rossi, Leena: Sunnuntaimaalarin maisemat. Kulttuurihistorioitsija tavallisen ihmisen ympäristökokemuksen jäljillä. *Tilan kokemisen kulttuurihistoriaa*. Toim. Laitinen, Riitta. Turun yliopisto, 2015, 231–277.
- Syväsalmi, Emilia: Kirjoittamisen monet tilat. Mary Chipman Lawrencen päiväkirja valaanpyyntimatkalta 1856–1860. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Lalu, Liisa, Leskelä-Kärki, Maarit & Sjö, Karoliina. Vastapaino, Tampere 2020.
- Thompson, Carl: *Travel Writing*. Routledge, 2011, <https://doi.org/10.4324/9780203816240>.
- Vatka, Miia: *Suomalaisten salatut elämät. Päiväkirjojen ominaispiirteiden tarkastelua*. SKS, Helsinki 2005.